

πακτενούση πρὸς τὸν ἄνδρα, ὥστε παραζοῖα καὶ ἐρέϊνα τὰ τῆς προκίος τῆ προμάτι καταβληθῆναι αὐτῷ, ἐφ' οἷς ὑπερθεῖται τινα τῷ ἀνδρὶ παρέξουσιν αἱ διατάξεις, τοιούτοι, τὰ πόνδερε, νόμισρο, μεσουροα, τὸ πίκτον εἰς ἀγωγήν οὐ συμβάλλεται, οὐδὲ δύναται πρὸ τῆς ἐκ τῆς διατάξεως εὐδοσκομένης ὑπερθέσεως, τοιούτοι, πρὸ τοῦ ἐναντιοῦ, κινεῖν ἐπὶ τοῖς πόνδερε, νόμισρο, μεσουροα τὴν περὶ προκίος ἀγωγήν ἢ γυνή· τὸ γὰρ πίκτον καὶ νοῦδον ἐστὶ, καὶ οὔτε ἐν ἀρχῇ γέγονε τοῦ συναλλάγματος, ἀρχὴν δὲ λέγω τοῦ συναλλάγματος πάντα τὸν τοῦ γάμου καιρὸν, οὐ μὴν καὶ μετὰ τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν, ἐπεὶ οὐκ μὴ συγγροῦν ἐστὶ τὸ πίκτον τῷ συναλλάγματι, τὴν περὶ προκίος εἰκοτὸς οὐ μετετύπωσε ἐξ σιτουλάτου, καὶ ταυτὴν βόνα φῖδε τυγχάνουσιν, οὐδὲ συμβάλλεται κινούση τῇ γυναικί, ἵνα μὴ πάλιν εὐρεθῇ ἀπὸ νοῦδον πίκτον τιχομένη ἀγωγή, ταῦτα μὲν οὖν περὶ γυναικὸς πακτενούσης μετὰ τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν, ταῦτόν ἐστι καὶ περὶ ἐπιτροπῶν εἰπέιν, τοῦτων γὰρ ὑπὲρ τῶν πουπυλαρίων χρημάτων τοκοῦ ἀπαιτουμένων τὸν πρὸς τὸ κλίμα συγρᾶζοντι, εἰν μετὰ τὸ λυθῆναι τὴν ἐπιτροπὴν πακτενῆ πρὸς αὐτοὺς, ὥστε αὐτοὺς μείζονας τοκοῦς [τοῦ] *) κατὰ κλίμα συγρᾶζοντος ἀπαιτηθῆναι, τοῦτο οὐ συμβάλλεται εἰς μετατύπωσιν τῆς ἀγωγῆς, οὐδὲ ἢ τοιούτας κινουμένη δύναται μείζονας τὸν ἐπιτροπῶν εἰσπραττεῖσθαι τόκοῦς, ἐπειδὴ μὴ ἐν ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος ἦτοι ὡσανεὶ συναλλάγματος τὸ πίκτον ἐγένετο, ἀρχὴν δὲ λέγω τοῦ ὡσανεὶ συναλλάγματος πάντα τὸν τῆς ἡβῆς καιρὸν, οὐ δύναται οὖν τὸ ἐξ ἰντεροβάλλο γενόμερον συμφωνῶν τῷ πουπύλλω κινούτι συμβάλλεσθαι διὰ τὸν αὐτὸν πάλιν λογισμόν, τοιούστιν, ἵνα μὴ εὐρεθόμεν οὐδὲν ἕτερον λέγοντες, ἢ ὅτι ἀπὸ πύλλων συμφωνῶν τίκεται ἀγωγή, ὅπερ ἴσποιν, ὡς καὶ ἀνωτέρω γ) φθάσαντες εἰπομεν, ἐκεῖνα γὰρ καὶ μὴ μὴ συμφωνῶν ἐνεῖσι τῷ συναλλάγματι καὶ μετατυποῦσι τὴν ἀγωγήν ἐπὶ ὠφελείᾳ τοῦ ἄπορος, ἀπερ ὅρον ἵνα παρέξουσιν τῷ συναλλάγματι, τοιούστιν, ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος γίνεται, τὸ αὐτὸ δὲ φησὶν Παπινίος, τοιούστιν, μὴ μετατυποῦσθαι τὴν ἀγωγήν, εἰ μετὰ τὸ συστήναι τὴν πρῶσιν τε καὶ τὴν ἀγορασίαν ἐξ ἰντεροβάλλο, τοιούστιν, μετὰ ταῦτα συνεφωνῆθη τι παρὰ τὴν τοῦ συναλλάγματος φύσιν, ἐπὶ ὠφελείᾳ δηλονότι τοῦ ἄπορος, ἀπὸ γὰρ τὸν τοιοῦτον συμφωνῶν μὴ κινεῖσθαι τὴν ἐξ ἔμπτο ἦτοι μὴδὲν πλέον ἀπαιτεῖν φησὶν Παπινίος διὰ τὸν αὐτὸν πάλιν λογισμόν, τοιούστιν, ἵνα μὴ ἀπὸ νοῦδον πίκτον τεχθῇ ἀγωγή, τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων βόνα φῖδε συναλλάγματων φαμέν, τί δὲ τοῦτο ἐστὶν, μᾶθε σαφέστερον, ἐκάστῳ τῶν συναλλάγμάτων φύσιν ἐξ ἀρχῆς ἐπιθετικῶν **) οἱ σοφοί, τῷ δεποσίτω τὸν δόλον, τῷ κομμοδάτω τὸ μὴ κινδυνεῖν ἐπὶ τοῖς τυχηροῖς τὸν χρηματιζόμενον, πλὴν εἰ μὴ διατιμηθῆν πρότερον ἔδοθη αὐτῷ τὸ χρησθῆναι τῶς δὲ οἱ τοῖς τυχηροῖς οὐχ ὑπόκειται κατὰ φύσιν τοῦ συναλλάγματος ὁ χρησιμεύων, εἰν οὖν πρᾶγμα παρὰ τῆς φύσεως ἢ κινῶν συμφωνῆση, ὥστε διλιγεντίαν ὀφείλει τὸν δεποσιταρίον ἢ τοῖς τυχηροῖς τὸν χρησιμεύον [ὑποκείσθαι], α) καὶ ἐστὶ συγγροῦν τῷ συναλλάγματι τὸ πίκτον, τοιούστιν, ἐν κοιτινῆτι καὶ ἐν ἀρχῇ γενόμερον τοῦ συναλλάγματος, μετατυποῦται ἢ ἀγωγή, εἰ γὰρ μὴ ἐστὶ συγγροῦν, ἀλλ' ἐξ ἰντεροβάλλο, τοιούστιν, μετὰ τινι γέγονε χρόνον, εἰς μετατύπωσιν μὲν ἀγωγῆς οὐ συμβάλλεται, οὔτε ἢ δεποσίτω διλιγεντίαν ἀπαιτεῖ τὸν δεποσιταρίον, οὐδὲ τῷ χρησιμεύον τὸν τυχηρὸν ἐπιτίθησι κινδυνῶν ἢ κομμοδάτω, συμφωνίᾳ δὲ σοὶ διὰ θεματισμοῦ τὸ ἐπὶ πρῶσως καὶ ἀγορασίᾳ εἰρημένον τῷ Παπινίῳ, μικρὸς ἡγουμένης προθεωρίας, ὁ πρᾶτης ἐπερωτᾶσθαι ὀφείλει τὴν περὶ ἐκκηρῆσεως δούπλων, ἐγγυητὴν δὲ παρέχειν ἐπὶ τῇ ἐπερωτήσει τῆς δούπλων οὐκ ἀναγκαζέται, τοῦτο οὖν τῆς ἐξ ἔμπτο κατὰ φύσιν ποιεῖν μὴ δυναμένης, εἰ συμφωνῶν ἐξ ἰντεροβάλλο γένηται, τοιούστιν, μετὰ τὸ καταβληθῆναι τὸ τίμημα, ὥστε τὸν πρᾶτην καὶ ἐγγυητὴν ἐπὶ τῇ ἐπερωτήσει τῆς δούπλων τῷ ἀγοραστῇ προσκαταστήσῃ, ἡμᾶ ἕροσται; καὶ ἀπεκρίνατο Παπινίος, τὸ μεταγενέστερον τοῦ πίκτον μὴ μετατυποῦν τῆς ἐξ ἔμπτο τὴν φύσιν, μὴτε δύνασθαι τὸν ἀγοραστὴν κινούντι τὴν ἐξ ἔμπτο πλέον τῶν κατὰ φύσιν τῆ ἐξ ἔμπτο παροποιεμένων ἀπαιτεῖν, διὰ τὸν πολλῶν εἰρημένον λογισμόν, ἵνα μὴ ἀπὸ νοῦδον πίκτον τεχθῇ ἀγωγή, προδήλον γὰρ, ὡς οὐ μετατυποῦται διὰ τοῦ ἐξ ἰντεροβάλλο συμφωνῶν, καὶ εἰν τις εἶποι, τὸ ἐξ ἰντεροβάλλο πίκτον συμβάλλεσθαι τῷ κινούντι, οὐδὲν ἕτερον εὐδοσκοῦται λέγων, ἢ ὅτι ἀπὸ νοῦδον πίκτον τίκεται ἀγωγή, τὸ οὖν μὴ συγγροῦν τῶν συναλλάγματων πίκτον εἰς μετατύπωσιν μὲν ἀγωγῆς οὐ συμβάλλεται, οὐδὲ ὠφελεί κινούντι τινα· εἰς δὲ

dictum est, nudum pactum transformat actionem, quum eodem tempore cum contractu initum est. Quid autem hoc sit, melius cognosces, paucis de nuptiis praemissis. Initium contractus est tempus nuptiarum. Disce et hoc. Res, quae pondere, numero, mensura consistunt, soluto matrimonio intra annum et non statim solvi constitutiones iubent. Disce et hoc: immo nosti ex tit. 4. lib. 4. Institutionum, ex stipulatu actionem, qua dos repetitur, bonae fidei esse. His cognitis accede ad id, quod propositum est. Uxori, quae soluto matrimonio cum marito paciscitur, ut statim eae quoque res dotales ab eo solvantur, in quibus dilationem quandam marito constitutiones largiuntur, id est, res, quae pondere, numero, mensura consistunt, pactum ad actionem non prodest, neque mulier ante spatium constitutione comprehensum, id est, ante annum de dote agere potest eas ob res, quae pondere, numero, mensura consistunt: pactum enim et nudum, et ne initio quidem contractus initum est. Initium autem contractus intelligo totum matrimonii tempus, nec vero tempus post solum matrimonium. Quia igitur pactum eodem tempore cum contractu initum non est, merito actionem de dote ex stipulatu eamque bonae fidei non transformavit, neque uxori agenti prodest, ne rursus ex nudo pacto nata esse actio videatur. Haec quidem de muliere, quae soluto matrimonio paciscitur. Idem de tutoribus quoque dicendum est. Nam quum ab his pro rebus pupillaribus eae usurae exigantur, quae in regione frequentantur, si finita tutela pactum cum iis fuerit initum, ut usurae maiores iis, quae in regione frequentantur, ab iis exigantur, hoc ad transformandam actionem non prodest, neque tutelae actione maiores a tutore exigi usurae possunt, quia pactum initio contractus sive quasi contractus initum non est. Initium autem quasi contractus dico totum aetatis pupillaris tempus. Pactum igitur ex intervallo initum pupillo agenti ob eandem rursus rationem prodesse non potest, hoc est, ne nihil aliud, quam ex nudis pactis nasci actionem, dicere videamur, quod absurdum est, ut supra antea diximus. Illa enim sola pacta insunt contractui et actionem in utilitatem actoris transformant, quae definiunt quodammodo contractum, hoc est, quae initio contractus fiunt. Idem ait Papinianus, hoc est, non transformari actionem, si post contractam emtionem et venditionem ex intervallo, id est, postea aliquid contra contractus naturam convenerit, in utilitatem scilicet actoris. Ex eiusmodi enim pacto non agi ex emto sive nihil amplius exigi Papinianus propter eandem ait rationem, hoc est, ne ex nudo pacto actio nascatur. Hoc ipsum etiam in reliquis bonae fidei contractibus dicimus. Quid hoc sit, melius discas. Suam cuique contractui naturam prudentes ab initio tribuerunt, deposito dolum, commodato id, ne periculum sit eius, qui commodatum accepit, nisi prius aestimata res commodata ei tradita fuerit: secundum naturam tamen contractus is, cui commodatum est, casum non sentit. Si igitur is, qui rem deponit vel commodat, pactus sit, ut diligentiam praestaret depositarius vel ut is, qui commodatam rem accepit, casum sentiret, et pactum eodem tempore cum contractu, id est, in continenti et initio contractus initum est, actio transformatur. Si quidem non in continenti, sed ex intervallo, id est, tempore quodam praeterlapso factum est, ad transformandam actionem non prodest, nec depositi actio diligentiam a depositario exigit, nec commodati actio ei, qui commodatum accepit, periculum rei imponit. Quod a Papiniano de emtione et venditione dictum est, casu posito tibi explicabo, paucis praemissis. Venditor duplam evictionis nomine promittere debet, fideiussorem autem stipulationis duplae nomine dare non cogitur. Hoc igitur quum ex emto actio secundum naturam suam efficere non possit, si pactum ex intervallo factum sit, id est, pretio soluto, ut venditor etiam fideiussorem stipulationis duplae nomine emtori praestaret, num valet? Et respondit Papinianus, hoc pactum posterius actionis

x) τοῦ apposui uncis inclusum, licet desit in Cod. Coisl. Articulus enim deesse non potest, quum de certis usuris sermo sit, iam antea commemoratis. γ) ἀνωτέρω legendum, Cod. Coisl. ἀνωτέρω. z) Ita lego, Cod. Coisl. ἐπιθετικῶν. α) ὑποκείσθαι uncis inclusum addidi, licet lacunae vestigium in Cod. Coisl. non appareat.

παραγραφῆν ἀφελεῖ τὸν συμφωνήσαντα, εἶπον αὐτὸν ἐναχθῆ-
ναι συνθή. πῶς δὲ τοῦτο συμβαίνει, μάθε σαφέστερον. σύμ-
φωνον μετὰ τὸν τῆς ἡβῆς καιρὸν ἐγένετο πρὸς τὸν ἐπίτροπον,
ὥστε αὐτὸν μείζονας τῶν κατὰ τὸ κλίμα συγχάζοντων τόκους^{δ)}
παρασχεῖν. οἱ μὲν οὐ συμβάλλεται τοῦτο τὸ πᾶκτον τῷ ὀρ-
φανῷ αὐτῷ τὴν τουτέλα κινουῦντι, δῆλον· οὐ γὰρ μετετεπώθη
ἀγωγή, καθὼ μὴ συγχρονον ἢ τὸ πᾶκτον τῷ συναλλαγματι.
εἰ δὲ συμβῆν οὕτω κινήσει τὸν αὐτὸν ὁ ἐπίτροπος κατ' αὐ-
τοῦ τὴν κοτταρίαν τουτέλας, χωρὶν τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων,
ὡς εἰκός, διαπανημάτων, καλῶς ἀντιτίθεται αὐτῷ παρὰ τοῦ
ὀρφανοῦ ἢ τοῦ πᾶκτου παραγραφῆ. τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ἐν τῷ
ῥητῷ κείμενον· ἐν μέρους τοῦ πράγματος^{ε)} χωρὶν ἔξει τοῦ
συμφωνον. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων προβαίνει λέγε-
σθαι φεμάτων, οἷον ἐπὶ τῆς ἀγοραίας τε καὶ πρῶσεως καὶ τοῦ
κοιμοδατόν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων βόνα φίδε συναλλαγματων,
ἐφ' ὧν ἀμοιβαδόν εἰσιν ἀγωγαί.

Κυρίλλου. Τῶν ἰουριγεντίου τὰ μὲν τίκτουσι ἀγωγαί,
τὰ δὲ παραγραφῆς. οἷα δὲ τίκτουσιν ἀγωγαί, εἰς ἰδίων ὀνομα
μεταπίπτονσι συναλλαγματων, οἷον εἰς ἀγοραίας, εἰς μίσθω-
σιν καὶ εἰς τὰ ὅμοια. εἰ δὲ καὶ ὑπεσθῆν αἰτία, οἷον δόσις ἐπὶ
δόσει ἢ ποιῆσι, συναλλάγμα τὸ γεγονός καὶ τίκεται πολιτικῆ
ἀγωγή· οἷον δέδωκά σοι Στίχον, ἵνα Πάμφιλον ἐλευθερώσῃς·
ἠλευθέρωσας· ἐξενικήθη ὁ Στίχος· κινεῖς κατ' ἐμοῦ πρᾶσεορί-
στις βέρβις, οὐκ ἠμφακτοῦμ προετορία, εἰς, ἵνα μὴ γένηται
ἀπόσιμα ἐπαγγελθέν τι, οὐ τίκεται ἀγωγή· εἰ δὲ μὴ ὑπε-
σθῆν αἰτία, τότε νοῦδον ἐστὶ πᾶκτον καὶ οὐ τίκεται ἀγωγή,
ἀλλὰ παραγραφῆ. ἐσθ' ὅτε δὲ μετατυποῖ τὴν ἀγωγήν. ἐπὶ
γὰρ τῶν βόνα φίδε ἀγωγῶν τὰ ἐξ κοτταρίων πᾶκτα καὶ ἐπὶ
ἠφελεία τοῦ ἀκτορος γενομένα ἠρωται τῆ ἀγωγῆ· τὰ δὲ ἐξ
ἠτεροβάλλο οὐχ ἠρωται, οὔτε ἀγωγήν χαρίζεται· οἷον εἰς ἢ
γυνὴ πακτιόση, παρασχημα μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ γάμου ἀπαι-
τήσαι τὴν προῖκα, ἢ ἀνηβος μείζονας τόκους ἀπαιτῶν τὸν ἐπί-
τροπον, ἢ μετὰ τὴν πρῶσιν συνεφορηθῆ τι παρὰ τὴν φῶσιν
τῆς πρῶσεως, τοῦτο οὐ τίκεται ἀγωγήν, ἐπειδὴ τοῦδον ἐστὶ,
οὔτε δὲ μετατυποῖ, παραγραφῆν δὲ τίκεται. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ
τῶν ἄλλων βόνα φίδε ἀγωγῶν.

Τοῦ Ἀνωθύμ. Ἐπεὶ γὰρ τὰ ὀνόματά εἰσὶ τὰ συναλλάγματα.

† Τῶν φυσικῶν συμφωνῶν ἢ συναρτίσεων αἱ μὲν τίκτουσιν
ἀγωγῆς, αἱ δὲ γεννοῖσι παραγραφῆς. καὶ αἱ τίκτουσιν ἀγω-
γῆς οὐ μένουσιν^{δ)} ἐπὶ τοῦ οικείου ὀνόματος, οὐδὲ μόνῃ τὴν
τοῦ συμφωνῶν προσχομίαν ἔχουσιν^{ε)}, ἀλλὰ μεταβαίνουσιν πρὸς
ἰδίων ὀνομα συναλλαγματων, ὡς ἀγοραία, πρῶσις καὶ τὰ λοι-
πᾶ. εἰ δὲ καὶ εἰς ἕτερον ἰδίων συναλλάγμα μὴ μεταβαίνει τὸ
σύμφωνον, ἔχει δὲ ὅμως εὐλογον ὑποκειμένην αἰτίαν, σοφῶς ὁ
Ἀρίστων ἀπεκρίνατο τῷ Κέλῳ, τίκεσθαι καὶ ἐκ τούτου τοῦ
συμφωνῶν ἐνοχῆ· οἷον, δέδωκά σοι πράγμα, ἵνα ἀπὸ αὐτοῦ
ἄλλο μοι δῶς, ἢ δέδωκά σοι πράγμα, ἵνα τι σεμῶν ποιήσῃς,
ἵνα τυζὸν ἐλευθερώσῃς δοῦλόν σου, ἢ ποιήσῃς ἐμαγκτατον τὸν
νίον σου. τοῦτο συναλλάγμα ἐστὶ καὶ ἐκ τούτου τίκεται
προσωπικῆ ἐνοχῆ. εἰ γὰρ θέλω σε^{ς)} πληρῶσαι τὸ συμφωνη-
θέν, ἔχω κατὰ σοῦ τὴν πρᾶσεορίστις βέρβις, ἢ σου μὴ ποι-
σῶτος τὸ συμφωνηθέν, θέλω ἀναλαβεῖν, ὅπερ σοι δέδωκα,
καὶ κατὰ σοῦ τὴν πράγματος ἀγωγήν ἢ τοι κοτταρίων καῦσα
δατα καλοῦσιν τὸν σκοῦτα. εἰ δὲ τι ἐπηγγελάμηθαι δίδουαι,
ἵνα μὴ ἀποπὸν τι ποιῆσῃ^{ς)}, ἢ ἵνα μὴ μοιχεύσῃ, ἐκ ταύτης
τῆς ἐπαγγελίας οὐδεμία γίνεται ἐνοχῆ, οὐδὲ εἰ πληρῶσει τὴν
αἰτίαν, ἐφ' ἢ ἐπηγγελάμηθαι αὐτῷ. εἰ δὲ μηδεμίαν ὑποκειμένης
αἰτίας ἐπηγγελάμηθαι τι δίδουαι, τὸ τοιοῦτον ὀνόματων γινώσκον
ἐστὶν ἀπὸ γινώσκον δὲ συμφωνῶν οὐδέποτε τίκεται ἐνοχῆ.
[Sch. i. l. 752.]

δ) In Cod. Coisl. τόκους praecedit, συγχάζοντων sequitur.
scribendum fuisset τόκων. ε) Scholiastes L. 7. §. 5. D. h. t.
quasi de re, nec vero de reo, eiusque parte sermo esset. Male.
male soi. g) Fabr. ποιούσῃ.

ex emto naturam non transformare, neque emtorem ex
emto agentem plus petere posse, quam quod emti actio-
nem secundum naturam sequitur, propter rationem sane
commemoratam, ne ex nudo pacto actio nascatur. Mani-
festum enim est, per pactum ex intervallo factum actio-
nem non transformari. Et si quis dixerit, pactum ex
intervallo factum prodesse actori, nihil aliud dixisse
videtur, quam ex nudo pacto nasci actionem. Pactum
igitur, quod cum contractibus non eodem tempore ini-
tum est, neque ad transformandam actionem prodest,
neque agenti alicui utilitatem affert: ad exceptionem
autem ei, qui pactus est, prodest, si quando eum con-
veniri contingat. Quomodo autem hoc contingat, melius
cognoscas. Pactum post pubertatem cum tutore initum
est, ut maiores usuras, quam eas, quae in regione fre-
quentantur, praestaret. Hoc pactum non prodesse pu-
pillo tutelae agentis, certum est: nam actio transfor-
mata non est, quia pactum cum contractu eodem tem-
pore initum non est. Si vero vice versa tutorem ad-
versus pupillum contraria tutelae actione experiri con-
tingat, sumtum ab eo factorum, ut probabile est, no-
mine, recte ei a pupillo pacti exceptio opponitur. Hoc
enim est, quod in textu positum est: *ex parte rei locum
habet pactum*. Hoc ipsum et in reliquis casibus dici
potest, veluti in emtione et venditione, et commodato,
et in reliquis bonae fidei contractibus, in quibus actio-
nes mutuo competunt.

Cyriilli. Conventionum, quae iurisgentium sunt, aliae
pariunt actiones, aliae exceptiones. Quae pariunt actio-
nes, in speciale nomen contractuum transeunt, veluti in
emtionem, in locationem et similia. Sed et si causa
subest, veluti datio ad dandum aliquid vel faciendum,
quod factum est, contractus est, et nascitur civilis actio:
ut puta Stichum tibi dedi, ut Pamphilum manumitteres:
manumisisti: Stichus evictus est: agis adversus me
praescriptis verbis, non in factum praetoria actione,
quum, ne absurdum aliquid promissum fiat, non nascatur
actio. Si vero causa non subsit, tunc nudum pactum
est et actionem non parit, sed exceptionem. Inter-
dum autem actionem transformat. Nam in bonae fidei
actionibus pacta in continentis et in utilitatem actoris
inita actioni insunt: pacta autem ex intervallo facta non
insunt, nec actionem largiuntur: ut puta si mulier pacta
fuerit, ut statim post solum matrimonium dotem pete-
ret, et pupillus, ut maiores usuras a tutore exigeret,
aut post venditionem aliquid contra naturam venditionis
conveniret, quia nudum est pactum, non transformat
actionem, parit autem exceptionem. Idem etiam in re-
liquis bonae fidei actionibus obtinet.

Innominati. Plures enim sunt contractus, quam nomina.

Naturalium pactorum sive conventionum aliae pariunt
actiones, aliae gignunt exceptiones. Quae actio-
nes pariunt, in suo nomine non manent, nec solam con-
ventionis appellationem habent, sed in speciale nomen
contractus transeunt, ut emtio, venditio et similia. Sed
et si conventio in alium specialem contractum non
transeat, habeat tamen iustam causam, quae ei subest,
elegantanter Aristo Celso respondit, nasci ex hac quoque
conventionem obligationem: ut puta rem tibi dedi, ut loco
eius aliam mihi dares, vel rem tibi dedi, ut honestum
aliquid faceres, verbi causa ut servum tuum manumitte-
res vel filium tuum emancipares. Hoc est contractus et
ex eo nascitur civilis obligatio. Nam si velim, ut con-
ventionem impleas, adversus te praescriptis verbis actio-
nem habeo, aut si, quum id, quod conveni, non feceris,
recuperare velim, quod tibi dedi, adversus te conditione
causa data causa non secuta experior. Si vero alicui
promiserim, me dare, ne absurdum quid faciat, vel ne
adulterium committat, ex hac promissione nulla nascitur
obligatio, nec si alter causam impleverit, ob quam
ei promisi. Si vero promiserim alicui me daturum et
nulla causa subsit, eiusmodi pactum nudum est; ex
nudis autem pactis nunquam obligatio nascitur.

Haec autem verba collocandi ratio apta non est; alioquin
verba: *ex parte rei locum habebit pactum*: sic intellexit,
d) Fabr. μέν. e) Fabr. ἔξει et postea μεταβαίνει. f) Fabr.

ἀγωγῆς] * ἀγωγῶν πάντα μὲν γὰρ τὰ καλῆ πίστει συναλλάγματα πιστεὶ λέγεται κοινῶς. αἱ δὲ ἐξ αὐτῶν τικτόμενα ἀγωγὰ διαφόρως ἔχου κατὰ σοῦ καὶ ἑτέρου καὶ σὺ κατ' ἐμοῦ, ὡς ἐπὶ πρῶσεως καὶ ἀγοράσεως, μισθώσεως καὶ ἐκμισθώσεως. ποτὲ δὲ ἡ αὐτὴ διττῶς κινεῖται παρὰ τῶν δύο προσώπων κατ' ἀλλήλων καὶ ἀνταλλαγῆς ποτὲ δὲ ἡ αὐτὴ ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ διττῶς μὲν παρὰ ἑνός, κοινῶς δὲ παρὰ τοῦ ἑτέρου, ὡς ἐπὶ τῆς μανδῆτι, τῆς παρακαταθήρης, τῆς νεγοτιόρουμ γεστόρουμ καὶ τῶν ὁμοίων. αἱ μὲν οὖν ἀγωγὰ οὕτως, ἀλλὰ μὲν τὰ τοιαῦτα πάντα συναλλάγματα βόνα φιδε εἶσιν, ὡς βιβ. ιβ'. τι. . . κεφ. λθ'. ἐν δὲ τοῖς στρίκτοις συμφωνοῖς αἰεὶ ποτὲ ὁ εἰς μόνος κατὰ τοῦ ἑτέρου κινεῖ, οἷον τῆ ἐπερωτήσεως, τῆ δυνείου, τῆ δασείου καὶ τῆ ληγείου. ταῦτα γὰρ μόνον τέσσαρα εἶσι στρίκτα. γνήσιμα δὲ τῶν καλῆ πίστει συναλλαγματῶν ἐστὶν τοῦτο ἢ ἐκατέρουσ τοὺς συναλλάσσοντας ἐνόχους ἀλλήλους ἐκόντας γίνεσθαι, ἢ τὸν ἐναγόμενον παρτὶ τῷ ἑτέρῳ ἐκονσίως καθυποβάλλοντα ἑαυτὸν τῷ συναλλάγματι. ἐπὶ δὲ τῶν στρίκτων ἄκων γίνεται ἐνόχος ὁ ἐναγόμενος. εἰ δὲ τις εἴτῃ περιδανείου καὶ μὴ ὁ δανειζόμενος ἕκων ὑποπίπτει τῷ συναλλάγματι ἄλλ' ὅμως τῶν στρίκτων ἐστὶν. καὶ ἄκουσίως γὰρ καὶ οὕτως, καθὼ ἑτέρον τι, περὶ ὃ ἔλαβε, δοῦναι ἀναγκάζεται, κατὰ τοῦτο καὶ οἰκτεῖν τι διδόντες ἠναγκασμένος καὶ οἷον ἀκονσίως δίδουσι αὐτό, σημειῖσσι καὶ ἑτέρου τεχνολογίαν θαναμιστήν ὅτι πρωτότυπον τι πρᾶγμα συμφωνῶν ἔχον καὶ ποιῶν ἐν παρακολούθηματι ἐπρωτημένην ἢ τῶν ἐν παραγραφῇ ἐστίν, ἢ τῶν ἐν ἀπαίτησι. τὸ δὲ ἐν ἀπαίτησι διαίρεται εἰς δύο ἢ γὰρ καὶ τὰ δύο τις συμφωνεῖ ἐκ παραγραφῆς καὶ ἀπαίτησεως τὸ τε πρωτότυπον καὶ τὴν ποιῶν, ἢ ἀπλῶς ἐπρωτημένη ἢ ποιῶν, ἐὰν τότε γίνεται. οἷοίως καὶ τὸ ἐν παραγραφῇ εἰς δύο διαίρεται. ἢ γὰρ ἐπὶ τοῦτο ἀπλῶς γίνεται ἢ ἐπερωτήσεως τῆς ποιῆς, ἐὰν τοδὲ γένηται, ἢ καὶ τὰ δύο συμφωνεῖται, ὡς οὔτε τὸ τε γνήσιον καὶ δοθῆσεται ἢ ποιῶν. ἐνθα μὲν οὖν εἰσὶ ἐπὶ τε τῶν ἐν ἀπαίτησι, ἐπὶ τε τῶν ἐν παραγραφῇ καὶ ποιῶν ἐπρωτημένην καὶ πρωτότυπον πρᾶγμα, ἐπὶ μὲν τῶν ἐν ἀπαίτησι ἀπαίτεῖ ὁ ἐναγὼν τὰ δύο, ἐπὶ δὲ τῶν ἐν παραγραφῇ κερδαίνει καὶ τὸ πρωτότυπον πρᾶγμα ὁ ἐναγόμενος, ἀπαίτεῖ δὲ καὶ τὴν ποιῶν. ἐνθα δὲ ἀπλῶς γένηται ἢ ἐπερωτήσεως ἐπ' ἀμφοτέρων, ἡγουν τῶν τε ἐν ἀπαίτησι καὶ τῶν ἐν παραγραφῇ, ἐπὶ μὲν τῶν ἐν παραγραφῇ ἐπιλογίην ἔχει ὁ ἐναγόμενος, ἢ τὴν ποιῶν ἀπαίτησαι, ἢ τῷ δικαίῳ τῶν πρᾶγματος χρῆσασθαι. ἐὰν οὖν τὸ ἐν ἐπιλογίῃ, ἀπερτεῦθεν ἀποκλείεται τοῦ ἑτέρου, μὴ προσεχόντων ἡμῶν ἀπαίτησι, ἀλλ' εἰ μὲν τὴν τὸ μείζον ἔχουσαν κινήσει, τῆς ἄλλης ἀποκλείεται, εἰ δὲ τὴν τὸ ἐλάττω, κινεῖ καὶ τὴν ἄλλην ἐπὶ τῷ περιττῷ.

μὴ μετέρχονται] Τῶν συμφωνῶν τὰ μὲν ἐξ αἰτίας δημοσίας εἶσιν, οἷον ὅταν οἱ στρατιῶται ἐκατέρου στρατευμάτων συμφωνήσῃσι τὰ δὲ ἀπὸ νόμου τιμῶς βεβαιούνται, ὡς ἐνθα κερτοῖς διαίρεσις συμφωνήσῃ τόκους λαβεῖν καὶ γὰρ ἀρμῶσει μόνος ὁ ἐξ ἕλεγε κωδικαίως τὰ δὲ φυσικὰ ἢ τοῖς ἐθνεῖσι, καὶ ἢ μόνουσι ἐπὶ τοῦ οἰκείου ὀνόματος, καὶ ἢ ἀγωγὴν τίνοισι ἢ παραγραφῆν καὶ ἢ εἰσιν οἰκησιαὶ ἢ οὐδαμῶς, ἢ μόνουσι ἐπὶ τοῦ οἰκείου ὀνόματος καὶ ἢ χωρὶς αἰτίας εἰσὶν ἢ μετὰ αἰτίας καὶ τὰ μετὰ αἰτίας ἢ ἐπρωτημένα εἰσὶν ἢ ἀνεπερωτήτα καὶ ἢ ἐπὶ στρίκτων συναλλαγματῶν εἰσὶν ἢ τῶν καλῆ πίστει καὶ ἢ ἐξ κοινῆς ἢ μετὰ χρόνον καὶ ἢ προστιθέμενα μετατυποῦσαι τὴν φύσιν τοῦ συναλλάγματος, ἢ συγκαίνετα τούτω, μὴ ἀνάλυντα τοῦτο καὶ ἢ εἰσιν ἀνελήκτικα ἢ μειωτικὰ, ἢ τὸν ἐνάγοντα ἢ τὸν ἐναγόμενον ὠφελούντα, καὶ ποτὲ ἢ μετατυποῦντα τὴν ἀγωγὴν, ποτὲ μὲν τικτόντα, ποτὲ δὲ ἠνωθούντα. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν στρίκτων τὸ συγχρονὸν πάκτων τότε μετατυποῖ τὴν ἀγωγὴν, ὅτε ἐπὶ ὠφελείᾳ τοῦ θέου γένηται, καὶ διδόντων καὶ παραγραφῆν τούτω ἐνούσαν ἐκ τοῦ μεταμορφώσῃ τὴν ἀγωγὴν εἰ δὲ μετὰ χρόνον εἰσὶν, οὐ μετατυποῖ μὲν παραγραφῆν δὲ μόνον τῷ θέῳ χαρίζονται. ἐπ' ὠφελείᾳ μὲν ἄκτορος μίτε ἐν κοινῆς μετατυποῦνται, μήτε ἐξ ἠτεροβάλλου τὰ δὲ καλῆ πίστει, αἰτεῖ ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ θέου, εἴτε τοῦ ἀκτορος, ἠτεροβάλλου μὲν ἐξ κοινῆς γινόμενα ἐξ ἠτεροβάλλου δὲ, εἰ μὲν ὑπὲρ τοῦ θέου, ἀμείβουσι τὴν φύσιν τῆς ἀγωγῆς εἰ δὲ ὑπὲρ τοῦ ἐνάγοντος, οὐδαμῶς μόνον δὲ παραγραφῆν χαρίζονται. ἀναγίνεται δὲ πολλὰς ἐπὶ τῶν καλῆ πίστει συμφωνῶν ἢ ἀγωγῆ, ὅταν τῶν συμφωνῶν μόνον γενομένων καὶ ἀκεραίων ὅτων τῶν πρᾶγματων ἀναχωρήσῃσι τὰ μέρη τῶν συναλλαγματῶν. τὰ μὲν οὖν ἐξ κοινῆς εἴεσι ταῖς καλῆ πί-

2) actiones] actionum. Omnes enim bonae fidei contractus fidei dicuntur. Actiones autem ex illis natae diversae sunt adversus te et alium, et tu adversus me, ut in emtione et venditione, locatione et conductione. Aliquando eadem actio directe ab utraque persona invicem instituitur et in permutatione: aliquando eadem actio, sed non secundum eundem modum, immo directe ab una parte, contraria ab altera instituitur, ut in actione mandati, depositi, negotiorum gestorum et similibus. Sic se actiones habent. Omnes autem eiusmodi contractus bonae fidei sunt, ut lib. 12. tit. ... cap. 39. In stricti iuris vero contractibus semper unus solus adversus alterum agit, ut in stipulatione, mutuo, donatione et legato. Hi enim quatuor soli contractus stricti iuris sunt. Nota autem bonae fidei contractuum haec est: ut aut utraque pars contrahens sua sponte invicem obligetur, aut ut reus omnimodo ultro se ipsam contractui subiiciat. In stricti iuris contractibus vero invitus reus obligatur. Si vero quis de mutuo dixerit: atqui qui pecuniam mutuum accipit, ultro contractui subiacet: tamen mutuum ad stricti iuris contractus pertinet: etenim qui mutuum accipit, quia aliud quid, quam quod accepit, dare invitus cogitur, ideo etiam proprium aliquid dans, coactus et quasi invitus id dat. Nota et aliam admirabilem ratiocinationem, pactum, quod rem principaleam quandam continet, et poenam in sequentibus promissam, esse aut eorum, quae in exceptione, aut eorum, quae in petitione sunt. Quod autem in petitione est, in duo dividitur: aut enim quis haec duo paciscitur in exceptione et petitione esse, rem principaleam et poenam, aut simpliciter poena promissa est, si hoc fiat. Similiter et id, quod in exceptione est, in duo dividitur. Aut enim propterea simpliciter poenae stipulatio interponitur, si hoc factum fuerit, aut etiam de his duobus convenit, ut et hoc non fiat, et poena praestetur. Ubi igitur tam in iis, quae in petitione, quam in his, quae in exceptione sunt, et poenam et rem principaleam promissam inveneris, in his, quae in petitione sunt, actor utramque petit, in iis, quae in exceptione sunt, reus et rem principaleam lucratur et poenam quoque petit. Ubi autem simpliciter stipulatio in utrumque concepta fuerit, id est, in ea, quae in petitione et ea, quae in exceptione sunt, in his, quae in exceptione sunt, in arbitrio rei est, utrum poenam petere, an rei iure uti velit. Sin igitur alterum elegerit, ex eo tempore ab altero exclusus est, quum ad petitionem non attendamus: sed si quidem actione, quae maius continet, experiat, altera actione excluditur: si vero ea experiat, quae minus continet, alteram instituit in id, quod plus in ea est.

3) non transeant] Conventionum quaedam ex publica causa sunt, veluti quum utriusque exercitus duces paciscantur: quaedam lege aliqua confirmantur, ut si fructus mutuos dans pactus sim, ut usuras acciperem: etenim sola ex lege conditio competit: quaedam naturalia sive iuris gentium sunt, et vel in suo nomine stant, et vel actionem gignunt, vel exceptionem: et vel tacitae sunt, vel non sunt, vel in suo nomine stant: et vel sine causa sunt vel cum causa: et quae cum causa sunt, vel in stipulationem deductae sunt vel non sunt: et vel ad stricti iuris vel ad bonae fidei contractus pertinent: et vel ex continentem vel ex intervallo additae sunt; et vel adiectae naturam contractus transformant, vel iunctae ei sunt, illam non dissolventes: et vel agent vel minuunt contractum, et vel actori vel reo prosunt, et modo actionem transformant, modo gignunt, modo tollunt. In stricti iuris igitur contractibus pactum eodem tempore factum tunc actionem transformat, quum in utilitatem rei conditum est, eique exceptionem praebet, quae contractui inest ex eo, quod actionem transformavit: si vero ex intervallo sint, non transformant, sed exceptionem tantum reo largiuntur. In actoris utilitatem neque in continentem transformantur, neque ex intervallo. Quae vero bonae fidei sunt, sive in rei, sive in actoris utilitatem, in continentem facta valide transformant: ex intervallo facta, si quidem pro reo, mutant actionis naturam: si vero pro actore, nequaquam: immo exceptionem tantummodo largiuntur. Saepe autem in bonae fidei contractibus actio tollitur, quum conventio tantum facta et re ad-

σται ἀγωγαίς, τὰ δὲ μετὰ χρόνον ἐπὶ τῶν καλῆ πίστει, εἰ ποιοῦσι σκληρότερον τὴν ἀρεσκίαν, ὑπὲρ τοῦ ἐνάγοντος οὐ συμβάλλεται.

L. 7.
§. 3 4 5. 6.
D. II. 14.

Ἐὰν ἠ) ὁμολογήσω σοί τι διὰ τό σε μὴ ποιῆσαι τὸ ἄτοπον, οὐκ ἐνέχομαι ἰ). τὸ ψιλὸν σύμφωνον ἀγωγὴν οὐ τίκει, ἀλλὰ παραγραφὴν. ἐν ἀρχῇ δὲ γινόμενον τυποῖ τὴν ἀγωγὴν, ὡς ἐπὶ τῶν καλῆ πίστει δικαστηρίων. εἰ δὲ μετὰ χρόνον συμφωνηθῆ τι, τῷ μὲν ἐνάγοντι οὐ συμβάλλεται, τῷ δὲ ἐναγομένῳ τίκει παραγραφὴν. ἐὰν γὰρ μετὰ τὸν γάμον συμφωνήσῃ ἡ γυνή, παραχρῆμα καὶ μὴ τῷ ὠρισμένῳ χρόνῳ ἀναλαβεῖν τὴν προίκαν, ἢ τόκους ἐπὶ τῆς κατὰ τῶν ἐπιτροπῶν κινουμένης ἀγωγῆς μελίζοντας δοθῆναι τῶν νομίμων, οὐκ ἔρωσται. ἵνα ἡ) μὴ ἀπὸ ψιλοῦ συμφώνου τεχθῆ ἀγωγή. μόνον γὰρ τὰ ἐν ἀρχῇ συμφωνούμενα τυποῦσι τὰς ἀγωγὰς. καὶ ἐπὶ τῆς πρόσεως καὶ τῶν λοιπῶν καλῆ πίστει ἀγωγῶν ἰ), τὸ παρὰ φύσιν τοῦ ἰ) συναλλάγματος, εἰ μὴ συγχρόνως ἰ) ἐστὶ συμφωνούμενον, οὐ συμβάλλεται τῷ ἐνάγοντι. τῷ δὲ ἐναγομένῳ τίκει παραγραφὴν. ὅσα δὲ κατὰ φύσιν τοῦ συναλλάγματος πράγματα μὴ τυχόντος συμφωνεῖται, ταῦτα καὶ τῷ ἐνάγοντι καὶ τῷ ἐναγομένῳ ὡς ἐνόητα ὁ) συμβάλλεται. ἐπὶ τε ἡ) γὰρ τῆς πρόσεως καὶ τῶν λοιπῶν καλῆ πίστει συναλλαγμάτων, καὶ μετατυποῦν ἔξεστι καὶ ἐπαναχωρεῖν ἐκ συμφώνου τελείως καὶ μερικῶς. καὶ δύο κληρονόμων ὄντων ἡ) τῷ ἀγοράστῃ, δυνατὸν πρὸς τὸν ἕνα μερικῶς ἐκ συμφώνου διαλύειν ἡ) τὴν προίκαν ἡ)· καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις γὰρ συναλλάγμασι ὁ εἰς τῶν κληρονόμων συμφωνῶν ἐαυτῷ προσφέρει τὴν παραγραφὴν.

ποιῆσαι τι ἄτοπον] † Ἀπὸ τοῦ ὅταν δὲ μετέροται εἰς ἴδιον συναλλάγμα, τότε οὐ τίκεται ἐνοχή, ὅτε αἰτία τις γένηται ἢ τὸ συναλλάγμα δυναμένη ἀνατρέψαι. [Sch. k. I. 753.]

οὐκ ἐνέχομαι] † Διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα, ὅτι, ἐνθα αἰσχροῦς ἐστὶ μόνον τοῦ λαμβάνοντος, ἀργεὶ ἢ ἀπαίτησις· ἐνθα δὲ αἰσχροῦς τοῦ δίδοντος καὶ λαμβάνοντος, ἀργεὶ ἢ ἀνάληψις. [Sch. l. I. 753.]

ψιλὸν σύμφωνον] Ἢ οἱ. νεαρά τοῦ βασ. κυρίου Λέοντος τοῦ φιλοσόφου πᾶν ἔγγραφον, ἔχον προσκείμενον τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν ἢ τῆς Θεαρχικῆς τριῶδος ἐπίκλησιν ἰσχυρὸν εἶναι νομοθετεῖ, μὴ περιοραζομένη τὴν τῶν ἐγκειμένων ἡμάτων δύναμιν, καὶ μηδεὶς λόγος ἢ ἐπερωτήσις προστίμου προσκεταί.

* Τούτῳ, ψιλὸν σύμφωνον ἐστίν, ἢ ἐὰν μὴ προηγήσῃται δόσις ἢ ποιήσις ἐπὶ δόσει ἢ ποιήσει, ἀλλὰ μόνον συμφώνου συνηγῆ ἢ ψιλὸν σύμφωνον ἐστίν, ὅτε μηδεμίαν ἐπιχειμένης αἰτίας ἐπαγγέλλομαι τινὶ δίδοναι· λέγεται δὲ ψιλὸν καὶ τὸ ἄνευ προστίμου γινόμενον, ὡς τούτου τοῦ βιβ. τι. β. κεφ. κβ. καὶ λς. καὶ βιβ. κ. τι. α. κεφ. ος.

* Ζῆται περὶ ψιλοῦ συμφώνου καὶ βιβ. κ. τι. α. κεφ. α. καὶ τὸ ἐνέχον γὰρ ψιλοῦ συμφώνου συνίσταται ἢ τοῦ χωρὶς δόσεως ἢ αἰσχροῦς τινος, ὡς τοῦ αὐτοῦ βιβ. καὶ τι. κεφ. θ. θεμ. δ. περὶ ψιλοῦ συμφώνου ἢ τοῦ χωρὶς ἐκαστοδότητος. ὅσα καὶ ἕτερον παράδειγμα τοῦ ψιλοῦ συμφώνου ἐπὶ τόκῳ, τόκος οὐκ ἀπαίτηται οὐδὲ τίκεται ἀγωγή, ὡς βιβ. κγ. τι. γ. κεφ. νβ. παραγραφῇ ἰ) δὲ ἀρμόζει, ὡς τὸ αὐτὸ νβ. κεφ. φησὶν καὶ τὸ νβ. ἀπὸ ψιλοῦ συμφώνου ποιητὴ οὐκ ἀπαίτηται, εἰ μὴ καὶ ἐπερωτήσις γένηται, ὡς βιβ. ιθ. τι. ζ. κεφ. ζ. Ζῆται νεαρῶν ὁβ. τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος, διδάσκοντος σοι, ὅτι καὶ χωρὶς προστίμου ἰσχύει τὸ σύμφωνον καὶ ψιλὸν οὐ νεόμισται, ἐν ᾧ ὁ θεὸς σταυρὸς ἐστὶν προκείμενος. καὶ ταῦτα

λ) Fabr. κ.ν. ε) Haectenus initium deest in Syn. p. 139. Reliqua habet. ε) Syn. εἰ μὴ Leuncl. correxit ἵνα μὴ. ι) ἀγωγῶν Fabr. Deest in Syn. et Cod. Coisl. qui et finit verbis καλῆ πίστει, et verbo τὸ novam periodum incipit. Recepti lectionem Fabri, auctoritatem textus latini secutus. μ) τοῦ deest apud Fabr. Habent Cod. Coisl. et Syn. ν) Fabr. et Syn. σύγχρονον. Cod. Coisl. συγχρόνως. ο) Sic Cod. Coisl. et Syn. Fabr. ἐνόητα. π) τε Fabr. et Cod. Coisl. Deest in Syn. ς) Sic Cod. Coisl. et Fabr. Syn. κληρονόμων. ρ) Sic Cod. Coisl. Fabr. et Syn. λυτεῖν. σ) Usque ad προίκαν Syn. p. 139. ι) Cod. Coisl. περιγραφῆ. Leg. παραγραφῆ.

huc integra partes contractu recesserint. Pacta ex continenti facta igitur insunt bonae fidei actionibus, ex intervallo facta in bonae fidei actionibus, si duriorum conditionem reddunt, pro actore non prosunt.

Si quid promisero tibi, ne quod maleficium admittas⁴⁾, non teneor⁵⁾. Nudum pactum⁶⁾ actionem non parit⁷⁾, sed exceptionem. Factum autem ab initio format actionem⁸⁾, ut in bonae fidei iudiciis. Si vero ex intervallo aliquid convenerit⁹⁾, actori quidem non prodest, reo autem parit exceptionem. Nam si matrimonio soluto¹⁰⁾ mulier paciscatur, ut dotem statim et non tempore statuto¹¹⁾ recipiat: vel si conveniat, ut in actione tutelae usurae maiores¹²⁾ legitimis praestentur, non valet: ne ex nudo pacto actio nascatur. Nam ea solum pacta, quae initio contractus facta sunt, actiones formant. Et in venditione et in reliquis bonae fidei iudiciis, si non ex continenti convenerit de eo, quod extra naturam contractus est¹³⁾, actori non prodest: reo autem parit exceptionem. Quae vero secundum contractus naturam nondum re secuta¹⁴⁾ conveniunt, et actori et reo prosunt, quasi insint contractui¹⁵⁾: in venditione¹⁵⁾ enim reliquisque bonae fidei contractibus et transformare eos licet, et pacto in totum¹⁷⁾ et pro parte¹⁸⁾ ab iis recedere. Et cum duo emptori heredes extiterunt, pacto cum altero¹⁹⁾ pro parte venditio dissolvi potest: nam in reliquis quoque contractibus alter ex heredibus paciscendo sibi exceptionem acquirit.

4) maleficium admittas] Quasi diceret: cum conventio in proprium contractum transit, tunc non nascitur obligatio, si causa interveniat, quae contractum infirmare possit.

5) non teneor] Propter regulam dicentem, cessare petitionem, quum solius accipientis turpitudine sit: quum vero tam ex parte dantis, quam ex parte accipientis turpitudine versatur, cessat repetitio.

6) nudum pactum] Novella 73. Imperatoris Domini Leonis Philosophi omnem scripturam, quae appositam habet venerandam vitamque donantem crucem vel divinae imperantis Trinitatis invocationem continet, validam esse sancit, verborum, quae insunt scripturae, tenorem non curans, licet mentio vel stipulatio poenae ea non comprehendatur.

Id est, nudum pactum est, aut quum datio vel factum non praecessit, ut daretur aliquid vel fieret, sed solum pactum initum fuerit: aut nudum pactum est, quum nulla causa subiacente promitto, me alicui daturum. Nudum pactum illud quoque dicitur, quod sine poena initum est, ut hui. lib. tit. 2. cap. 22. et 36. et lib. 20. tit. 1. cap. 77.

Quaere de pacto nudo et lib. 25. tit. 1. cap. 1. Nam et pignus nudo pacto constituitur seu sine datione aliqua vel numeratione, ut eiusdem lib. et tit. cap. 9. them. 4. de nudo pacto vel eo, quod sine satisfactione est. Cognosce et aliud exemplum nudi pacti in usuris. Usura non petitur, nec nascitur actio, ut lib. 23. tit. 3. cap. 52. Competit autem exceptio, ut idem cap. 52. Ait quoque cap. 52. ex nudo pacto poenam non peti, nisi et stipulatio interposita sit, ut lib. 19. tit. 7. cap. 7. Quaere novellam 72. domini Imperatoris Leonis, quae te docet, etiam sine poena pactum valere et pro nudo non haberi, cui sancta crux praeposita sit. Haec sunt verba No-

μὲν τὰ τῆς νεαρῆς. σὺ δὲ γίνωσκε, ὅτι ψιλὸν ἐστὶν σύμφωνον μὴ τίκετον ἀγωγήν, ὅπερ οὔτε ὑπὸ νόμον κυροῦται, οὔτε ἰδικὸν ὄνομα ἔχει, οὔτε μίαν τῶν τεσσάρων αἰτιῶν^{α)} πολλὰς δὲ τι σύμφωνον καὶ ὄνομα ἔχον καὶ ἀγωγήν τίκετον λέγεται νόμῳ ψιλόν, ὡς τὸ ἐνέχυρον (τοῦτο γὰρ ὄνομα ἔχει καὶ ἀντὶ μιᾶς ἀγωγῆς τεσσάρων, τὴν πηνερατιαν, τὴν Σερβιανήν, τὴν κοινὰν Σερβιανήν, καὶ τὴν ὑποθηκαίαν ἐν ὅσῳ)· καθὼ δὲ οὐδὲ καθ' ἑαυτὸ θεωρεῖται, οὐδ' ἀπ' ἑαυτοῦ ἔχει τὴν σύστασιν. οὔτε μὴν ἐν ἑαυτῷ δύναται ἐδράζεσθαι, ἀλλ' ἕτερον σύμφωνον παρακολούθημα ἐστίν. τῶν δὲ παρακολούθημάτων τὰ μὲν καὶ πρωτοτύπᾳ εἰσι καὶ καθ' ἑαυτὸ συνιστάμενα, ὡς ἡ ἐπερωτήσις· τὰ δὲ ἀπὸ παρακολούθηματῶν μένουσι καὶ οὐδέποτε πρωτοτύπῳ γίνονται, ὡς ὁ τόκος καὶ τὸ ἐνέχυρον.

ἀγωγήν οὐ τίκεται] Τοῦ Ἐναντ. Ἔχεις ἀπὸ νόμου πίκτον τιχομένην ἀγωγήν βιβ. κβ. tit. α. dig. κη. καὶ tit. β. dig. ε.

* Μὴ δόξῃ σοι ἐναντίως ἔχειν τοῦτο τὸ ἐν τῷ γ. tit. τοῦ κγ. βιβ. κεφ. λ. νά. καὶ νβ. ὅτι καὶ ἀπὸ ψιλόν σύμφωνον ἀπαιτεῖται τόκος τῶν παρὰ τῆς πόλεως δανειζομένων χρημάτων, καὶ ταῦτα στρεβλόν ὄντος τοῦ συναλλάγματος. ἐκεῖνο γὰρ ἰδικὸν νόμιμον ἐστὶν καὶ τὰ ἰδικὰ τῶν γενικῶν ἐπικρατέστερα. ζῆται τοῦ αὐτοῦ tit. καὶ βιβ. κεφ. ρθ. δανειζομένων καρπῶν δύναται καὶ ἀπὸ σύμφωνον τόκος ἀπαιτεῖσθαι.

† Ἀπὸ γυμνῶν σύμφωνον οὐδέποτε τίκεται ἐνοχία. τὸ ψιλόν σύμφωνον κατὰ δ. τρόπους λέγεται· ἢ τὸ ἀνεὶν αἰτίας γεγονός, ἢ ὅταν τις εἴπῃ δοῦναι ἢ ποιῆσαι τι, μὴ προηγησάμενης δόσεως ἢ ποιήσεως, ἢ ὅταν μετὰ χρόνον γενήται καὶ σκληροτέρῳ ἔχει αἴρεσιν παρὰ τὰ ἐξ ἀρχῆς δόξαντα^{β)}· οἷον, ὅταν πωλῆσῃ ἢ ἄλλως πως συναλλάξῃ, μὴ συμφωνήσας δοῦναι ἔγγυητήν, ὕστερον δὲ συμφωνήσῃ καὶ ἔγγυητήν δοῦναι· ὅπερ παραγραφήν μὲν τίκει τῷ ἐναγομένῳ, ἀγωγήν δὲ τῷ ἐνάγοντι οὐ παρέχει. ἐστὶ καὶ ψιλόν τὸ μὴ ἔχον ἐπερωτήτων. [Sch. m. I. 753.]

τυποῖ τὴν ἀγωγήν] † Ἐὶ καὶ τὰ μάλιστα τὰ γυμνά σύμφωνα πρὸς τοκετὸν ἐνοχίας οὐ συμβάλλεται, ὅμως ἐσθ' ὅτε τυποῖ τὴν μελλουσαν τίκεσθαι ἀγωγήν καὶ ὡς περ μορφῆν ἐτέραν αὐτῇ παρέχει, ὡς ἐπὶ τῶν καλῇ πίστει συναλλάγματων. εἰσθαῖμεν γὰρ λέγειν, ταῖς καλῇ πίστει ἀγωγαῖς ἦτοι τοῖς συναλλάγμασιν ἐνεῖναι καὶ ὡς περ παρεμφερέναι τὰ σύμφωνά. ἀλλὰ τοῦτο οὕτω χροῖν ῥοεῖν, ὥστε, ὅτε μὲν ἐκ τοῦ παρεχόμενου ἀπακοινοῦ τῷ συναλλάγματι τὰ σύμφωνά, τότε καὶ ὁ ἐνάγον ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀφελεῖται, μεταποιηθείσης αὐτῷ τῆς ἀγωγῆς. εἰ μὲντοι μετὰ χρόνον τοῦ συναλλάγματος τι συμφωνήσῃ, ὕπερ τοῦ ἐνάγοντος, οὐ δύναται αὐτὸν ἀφελεῖν τὸ τοιοῦτον σύμφωνον ἐνάγοντα, ἐπειδὴ ἐδράζεται ἀπὸ ψιλόν σύμφωνον τιχομένη ἀγωγή· ἐκεῖνα γὰρ ἀπλᾶ τὰ σύμφωνά ἐνεσσι τοῖς συναλλάγμασιν, ὅσα ποῖν γεννηθῆναι τὰς ἀγωγὰς συμπεφορήται καὶ ὡς περ νόμον τινὰ κοινὸν ταῖς ἀγωγαῖς παρεχόντων, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος γεγόμενα. ἀνάγνωθι βιβ. ν. tit. ιζ. κεφ. κζ.^{α)} ἐν ᾧ φησὶν· ἀπὸ ἰδικῶν τὸ κοινὸν νόμιμον οὐκ ἐναλλάσσεται, εἰ καὶ τὰ μάλιστα καταρχῆς αἱ ἀγωγαὶ ἀπὸ σύμφωνον [τὸ κοινὸν νόμιμον^{β)}] ἐναλλάσσονται. εἰς δὲ μέ. κεφ. τοῦ αὐτοῦ tit. φησὶ· τὸ ἰδικῶν σύμφωνον οὐκ ἀναρρεῖ τὸ κοινὸν νόμιμον. [Sch. n. I. 753.]

μετὰ χρόνον συμφωνηθῆ] * Τὸ δὲ ψιλόν σύμφωνον ἦτοι τὸ μετὰ χρόνον ἐπὶ μειώσει τοῦ συναλλάγματος γεγόμενον ἐπὶ τῶν καλῇ πίστει καὶ ἀγωγήν τίκει καὶ παραγραφήν. καὶ ζῆται βιβ. ιθ. tit. α. κεφ. οβ. θεμ. β.

μετὰ τὸν γάμον] Ἐναντιοφ. Ἀνάγνωθι dig. κζ. περὶ τὰ μέσα φησὶν γὰρ γυνή, εἴαν πακτενῆ παραγραφήν λυθῆναι τὸν γάμον ἀναλαβεῖν τὴν προίκαν, καλῶς μετὰ ταῦτα συμφωνήσῃ, τῇ ὡρισμένῃ τῶν νόμων προθεσίμῃ λαβεῖν αὐτήν· οὐκ αἰσ γὰρ πρὸς τὴν οἰκίαν φρεῖν ἢ προῖξ ἀνατρέχει, χεῖρον ἢ αἰρεσις αὐτῆς οὐ δοκεῖ γίνεσθαι.

μὴ τῷ ὡρισμένῳ χρόνῳ] * Ὁρισμένος χρόνος ἐν τῇ ἀναδοσει καὶ τῇ ἐπιδοσει τῆς προίκος ἐνιαυτός ἐστίν, καὶ κατὰ τοῦ ἀνδρός καὶ ὕπερ τοῦ ἀνδρός ἐξηγρενεῖται. ἀπαιτῶν γὰρ τὴν προίκαν οὐ λαμβάνει μὴ τελειωθέντος τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ ἀπαιτούμενος οὐ δίδωσιν, πληρ τῶν ἀκινητῶν· ταῦτα γὰρ παραχρημα χρεωστῆ ἀποδοῦναι.

vellae. Tu autem scias, nudum pactum esse, quod actionem non gignat, quod neque lege confirmetur, nec speciale nomen habeat, neque unam quatuor causarum. Saepe autem pactum quoddam, quod et nomen habet, et actionem parit, lege nudum dicitur, ut pignus, (hoc enim et nomen et pro una actione quatuor habet, pignoratitiam, Servianam, quasi Servianam et hypothecariam in rem), quia nec per se ipsum consideratur, neque per se subsistit. Immo in se solum pignus subsistere nequit, sed alterius conventionis additamentum est. Ex iis autem, quae aliis contractibus adiiciuntur, quaedam et principalia sunt et per se subsistunt, ut stipulatio: quaedam autem semper accessoria manent nec unquam principalia fiunt, ut usurae et pignus.

7) actionem non parit] Enantioph. Habes actionem, quae ex nudo pacto nascitur, lib. 22. tit. 1. dig. 28. et tit. 2. dig. 5.

Ne tibi contrarium esse huic videatur, quod dicitur lib. 23. tit. 3. cap. 30. 51. et 52. ex nudo pacto usuras peti eius pecuniae, quae a civitate mutua data est, et hoc quidem, quum contractus stricti iuris sit. Illud enim lege speciali cautum est, et specialia generalibus sunt potiora. Quare eiusdem tit. et lib. cap. 59. Fructibus mutuis datis, etiam ex pacto usura peti potest.

Ex nudis pactis nunquam nascitur actio. Pactum nudum quatuor modis dicitur; aut id, quod sine causa factum est, aut quum quis dixit, se dare aliquid vel facere, et datio vel factum non praecessit, aut quum ex intervallo factum est et duriores continet conditionem, quam id, quod ab initio placuit: ut puta, quum vendero vel alio modo contraxero nec promisi, me daturum fideiussorem, postea autem me daturum fideiussorem promisero: quod exceptionem quidem reo parit, actionem autem actori non praebet. Nudum etiam est, quod stipulationem non habet.

8) format actionem] Quamvis pacta nuda ad actionem procreandam non prosint, tamen interdum nascituram actionem formant, et quasi aliam formam ei praestant, ut in bonae fidei contractibus. Solem enim dicere, pacta bonae fidei iudiciis sive contractibus inesse et quasi adnasci. Sed hoc sic intelligendum est, ut, si quidem ex continenti pacta contractum subsecuta sint, tunc actori quoque prosint, transformata ei actione. Si vero ex intervallo post contractum pro actore aliquid convenerit, eiusmodi pactum ei agenti prodesse non potest, quia ex nudo pacto actio nasci videretur. Ea enim nuda pacta insunt contractibus, quae ante, quam actiones nascantur, facta sunt, et quasi novam legem actionibus dant, tanquam in initio contractus facta. Lege lib. 50. tit. 17. cap. 27. ubi dicitur: Privatorum conventionione ius publicum non immutatur, quamvis ab initio actiones pactione [ius commune] immutentur. At in cap. 45. eiusdem tit. dicitur: Privatorum conventio ius publicum non tollit.

9) ex intervallo aliquid convenerit] Nudum autem pactum, sive id quod ex intervallo ad minuendum contractum factum est, in bonae fidei contractibus et actionem parit et exceptionem. Quare lib. 19. tit. 1. cap. 72. them. 2.

10) matrimonio soluto] Enantioph. Lege dig. 28. circa medium. Ait enim: mulier, si pacta fuerit, ut simulatque matrimonium solutum fuerit, dotem recipere, recte postea paciscetur, ut tempore legibus definit eam recipiat: nam quoties dos ad suam naturam redit, deterior eius conditio fieri non videtur.

11) non tempore statuto] Statutum tempus in reddenda et danda dote annus est, et adversus maritum et pro marito illud interpretamur. Nam maritus, si dotem petat, non accipit eam anno nondum finito, et si ab eo petatur dos, non dat eam, exceptis rebus immobilibus: has enim statim reddere debet.

α) Fabr. ιζ. Sed est cap. 27. κζ. β) Verba τὸ κοινὸν νόμιμον, quae apud Fabrotum leguntur, uncis includenda putavi, quum aliena a sententia huius loci viderentur.

ὑπαναχώρησις; λέγει Οὐλιπιανός· εἰ ὥρα γίνεται εἰς τὸ πᾶν, καθὰ εἴρηται, τί κωλύει, καὶ εἰς μέρος γίνεσθαι ὑπαναχώρησιν; καθάπερ φησὶ καὶ Πομπώνιος. πῶς δὲ σημαίνει γίνεσθαι μερικῶν τοῦ συναλλάγματος ὑπαναχώρησιν, μάθε τοῦ θεματισμοῦ σαφηνίζοντος τὸ εἰρημένον. μερικῶν γίνεσθαι ἢ ῥόδουμ σεκοῦτα ὑπαναχώρησις· ἢ ἐν μειώσει πραγμάτων ἢ τιμημάτων γίνεται, ἢ τούτωντιον ἐν αὐξήσει πραγμάτων ἢ τιμημάτων. εἶπον δὲ πρότερον· ποτὲ ἐν μειώσει πραγμάτων ἢ τιμημάτων γίνεται μερικῶν ἢ ῥόδουμ σεκοῦτα ὑπαναχώρησις. ἡγορασθεὶς τις παρὰ τιμῶν κερμάων οἶνον χιλίους πεντηκοντα νομισμασιν· ἤγε μετὰ ταῦτα ἢ ῥόδουμ σεκοῦτα, τούτῃστιν, μῆπω του τιμηματος καταβληθέντος, ἴσως μὴδὲ τῶν κερμάων καταβληθέντων γ), ἀγοραστῆς μεμφομένος, καὶ συνεδόξεν αὐτῷ καὶ τῷ πετροκάλτῃ, τεσσαρακοντα μόνα καταβληθῆναι νομισματα παρ' αὐτοῦ. ἰδοὺ ἐν μειώσει νομισμάτων τιμηματος ἢ ὑπαναχώρησις. εἰ δὲ τὸ ἐναντίον ὁ πρῶτης κατεμέμμετο τῇ πρῶσῃ, καὶ συνεδόξεν, ἀπὸ τῶν χιλίων κερμάων π. μόνους αὐτῷ παρασχῆν, ἐν μειώσει πραγμάτων ἔστιν ἢ ὑπαναχώρησις, καὶ οὕτω ἔργεται τὸ πᾶκτον ἐπὶ ἐκατέρῳ θεμῆτος καὶ ἐν μέρους γίνεται ὑπαναχώρησις· ὅθεν καὶ εἰς εἰσελθὼν κινήσει, ὁ μὲν ἐπὶ τοῖς νομισμασιν, ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς πράγμασιν, κακῶς κινεῖ, τούτῃστιν, ἐπὶ τοῖς χιλίοις κερμάοις. παραγραφή γὰρ ἀντίκειται αὐτῷ κατὰ τὸ ἐν ἔσταζομένη, καὶ οὐδὲν ἄλλο καταβληθῆν ὁ ἐναγόμενος ἀναγκάζεται, εἰ μὴ τοὺς π. κερμάους ἢ τὰ μ. νομισματα. κατὰ τὸ συνεδωμένον αὐτῷ γὰρ τὴν ἀγορῆν οὐτὸ ὁ πρῶτης δύναται τὴν ἐξ βέδντο κινήσῃ, εἰ μὴ ἐπὶ τεσσαρακοντα καὶ μόνους νομισμασιν, οὐτὸ ὁ ἀγοραστῆς τὴν ἀγορῆν, εἰ μὴ ἐπὶ ἐννακασίοις καὶ μόνους κερμάοις. μερικῶν γὰρ γέγονε τοῦ συναλλάγματος ὑπαναχώρησις· καὶ τούτο οὐ θαυμαστόν, εἰ τῷ ἔσῳ τὰ τοιαῦτα πᾶκα συμβάλλεται, ὅ τινι καὶ τὰ ἐξ ἑντεθβάλλο συμφωνοι συμβάλλεται. θαυμαστόν δὲ ὡς ἀληθῶς, ὅτι πολλοὶ καὶ τῷ ἀγορῆ συμβάλλεται καὶ εἰς γένεσιν ἢ τοι μεταπτώσιν ἀγορῆς. συμβάλλεται δὲ αὐτῷ, ὅταν τὸ πᾶκτον ἐπ' αὐξήσει τιμηματος ἢ πραγμάτων γέγονεν· οἷον, ἡγορασθεὶς τις παρὰ τιμῶν χιλίους κερμάους πεντηκοντα νομισμασιν, καὶ ἢν ἢ ῥόδουμ σεκοῦτα τὸ συναλλάγμα· μέχρι γὰρ συμφωνοῦ ἔσῳ τὰ τῆς πρῶσῃ. ἢ ἄθεν ὁ ἀγοραστῆς μετὰ ταῦτα, λέγων, ὅτι πλέον ὀφείλω λαβεῖν τῶν χιλίων κερμάων, ἢ τούτωντιον ὁ πρῶτης ἔλεγε, ὅτι οὐκ ὀφείλω ὑπερ χιλίων κερμάων πεντηκοντα λαβεῖν νομισματα, καὶ ἔδοξεν, ἵνα ὁ ἀγοραστῆς χιλίους ἐκατὸν λάβῃ κερμάους, ἢ τούτωντιον ὁ πρῶτης π. νομισματα· ἐκ τούτου γὰρ τοῦ μεταγενεστέρου πᾶκτον ἢ ῥόδουμ σεκοῦτα τυγχάνοντος ἐκατὸς ἔχει ἄλλῃ ἀπαίτησιν, ὁ μὲν ἐπὶ τοῖς χιλίοις κερμάοις, ἢ τούτωντιον ὁ πρῶτης π. νομισματα· ἐκ τούτου γὰρ τὸ μεταγενεστέρου πᾶκτον ἢ ῥόδουμ σεκοῦτα τυγχάνοντος ἐκατὸς ἔχει ἄλλῃ ἀπαίτησιν, ὁ μὲν ἐπὶ τοῖς χιλίοις κερμάοις, ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς π. νομισμασιν· ἐπὶ γὰρ τῆς ἢ ῥόδουμ σεκοῦτα ὑπαναχώρησις δοκεῖ τὸ συναλλάγμα ὡσπερ νοβατεῦσθαι καὶ ἀνακαινίζεσθαι· ἢ γὰρ ἢ ῥόδουμ σεκοῦτα γενομένη ὑπαναχώρησις εἴκειν νοβατίον, ἢ τις ἄλλο καταλόνουσος χροῦς συνίσταται ἕτερον· ὡστε ἢ ἐν αὐξήσει πραγμάτων ἢ τιμημάτων γενομένη ὑπαναχώρησις συμβάλλεται καὶ τῷ ἀγορῆ καὶ μεταπτώσιν αὐτῷ τὴν ἀγορῆν, ὅτε, καθὰ εἴρηται, ἢ ῥόδουμ σεκοῦτα γένεται· συμβάλλεται γὰρ αὐτῷ καὶ μεταπτώσιν τὴν ἀγορῆν διὰ τὸν εἰρημένον λογισμόν. εἰ γὰρ δυνατόν, εἰς τὸ πᾶν ἢ ῥόδουμ σεκοῦτα γίνεσθαι ὑπαναχώρησιν καὶ ἀνακαινίζεσθαι τὴν ἀγορῆν, τί δὴ ποτε μὴ καὶ μερικῶς γενομένης ὑπαναχώρησις μεταπτώσιν μετ' ἢ ἀγορῆ καὶ ἀνακαινίζεσθαι ἢ πρῶτη, συνίστασθαι δὲ πῶς ἕτερα δοκεῖ, ὡσπερ ἀνακαινίζομένου, καθάπερ εἴρηται, τοῦ συναλλάγματος; ὅπερ ἀκριβῶς δύναται λέγεσθαι, τούτῃστιν, ὅπερ εἶν τις εἴποι, οὐ διμαριάνει τῆς ἀκριβείας. ἐντεῦθεν ἀποδεδόμεθα καὶ τὸ εἰρημένον τοῦ Πομπώνιου, φησὶν γὰρ καὶ Πομπώνιος, ὑπαναχώρησιν γίνεσθαι μερικῶν, ἐν ἄλλῳ μόντοι μεταγενεστέροισι, οἷον, καὶ ἐν πράγματι κατὰ ταῦτων γίνεσθαι ὑπαναχώρησιν. οἷον, Τίτιος ἡγορασεν ἀγορῆν χιλίων χρυσῶν, μὴδὲ τὸ τίμημα δούς, ἴσως δὲ μὴτὲ τὸ πρᾶγμα λαβεῖν ἢ ἄθε, μεμφομένος τῷ συναλλάγματι καὶ λέγων, ὅτι οὐτε τὰ χίλια νομισματα δύναμαι καταβληθῆν, οὐτε τοσοῦτον ἀγορῆν γεωρῆν· καὶ ἔδοξεν, ὡστε τὸ ἡμισυ μέρος αὐτῶν ἀγορασθαι τοῦ ἀγορῆ, πεντακοσίων τυχῶν νομισμάτων. ἔλεγεν οὖν ὁ Πομπώνιος, καὶ ἐπαύθη γίνεσθαι ὑπαναχώρησιν ἐκ μέρους, καὶ ἐν τῷ πράγματι καὶ ἐν τῷ τιμηματι κινούμενον τοῦ συναλλάγματος, καὶ δοκεῖν ὡσπερ πρῶσιν τε καὶ ἀγορασθῆν ἄλλῃ συνίστασθαι εἰς τὸ ἡμισυ τῶν ἀγορῆ. τρακιάζει δὲ καὶ Ἰουλιανὸς θεμα τοῦτον. Μαξιλιος πέτρασε πρᾶγμα Τίτιῳ· ἄλλῃ ἢ ῥόδουμ σεκοῦτα ἐτελετήσῃ Τίτιος ἐπὶ πρῶτῳ καὶ σεκοῦνθῳ κληρονομῆσι. πῶμος εἰς τῶν κληρονομῶν τῷ Μαξιλίῳ προτινεχῶν ἐμέμμετο τῇ ἀγορασίῃ, καὶ ἔδοξεν, ἵνα ἄγορῆ εἶναι τὸ συναλλάγμα· καταλόνουσος δὲ καὶ εἰς μέρος ἀνακαινίζεσθαι δοκεῖ· ἄλλ

igitur inde est, re nondum secuta a toto contractu recedi. Num etiam pro parte recedi potest? Ulpianus, si a toto contractu receditur, inquit, uti dictum est, quid prohibet, etiam pro parte fieri recessum? Idem quoque Pomponius dicit. Quomodo autem significet, recessum a contractu pro parte fieri, cognosce per speciem id quod dictum est illustrantem. Pro parte a contractu re nondum secuta receditur; idque fit vel minuendo rem vel pretium, vel vice versa rem vel pretium augendo. Primum dixi, aliquando in minuenda re vel pretio fieri recessum pro parte re nondum secuta. Emit quis ab aliquo mille vini amphoras quinquaginta aureis. Emto postea re nondum secuta, id est, pretio nondum soluto, fortasse ne amphoris quidem traditis, vinum vituperavit, eique et venditori placuit, ut quadraginta tantum aurei ab emtore solverentur. En recessum a contractu in minuendo pretio. Si vero vice versa venditor venditione contentus non sit et placuerit, ut pro mille amphoris octoginta tantum darentur emtori, receditur a contractu deminutione rei, et pactum in utroque casu nondum valet, et recessus pro parte fit. Ideo licet unus experiatur, alter pretii, alter rerum causa, male agit, id est, mille amphorarum nomine. Exceptio enim ei opposita est, quae inest contractui, et reus nihil aliud solvere cogitur, nisi octoginta amphoras vel quadraginta aureos. Secundum id enim, quod utriusque placuit, nec ab initio venditor ex vendito agere potest, nisi de quadraginta tantum aureis, neque emto ex emto, nisi de nonaginta tantum amphoris. Pro parte enim a contractu recessum est. Nec mirum est, reo eiusmodi pacta prodesse, cui et pacta ex intervallo facta prosunt. Revera autem mirum est, ea saepius actori quoque adeo ad gignendam sive transformandam actionem prodesse. Prodest autem ei, quum pactum ad augendum pretium vel rem initum fuerit: ut puta, emit quis ab aliquo mille vini amphoras quinquaginta aureis, et contractum re nondum secuta erat; nam in consensu solo venditio substiterat. Postea emto dicebat, se plus, quam mille amphoras accipere debere, vel vice versa venditor dicebat, se pro mille amphoris plus quam quinquaginta aureos accipere debere: convenitque inter eos, ut emto mille et centum amphoras, vel vice versa venditor octoginta aureos acciperet. Nam ex hoc posteriore pacto, quod re nondum secuta initum est, quisque aliam habet petitionem, alter mille centum amphorarum, alter octoginta aureorum nomine: quum enim re nondum secuta a contractu receditur, contractus quasi novari et mutari videtur: recessus enim a contractu, qui re nondum secuta fit, novationi similis est, quae alio debito soluto aliud substituit: itaque recessus a contractu, qui ad augendam rem vel pretium fit, actori quoque prodest, eiusque actionem transformat, quum, uti dictum est, re nondum secuta receditur. Nam prodest ei et transformat actionem propter rationem commemoratam. Si enim a toto contractu re nondum secuta recedi et actio tolli potest, quid impedit, quominus, si pro parte recessum est, actio transformetur et prior actio tollatur, et alia quodammodo actio formari videatur, quasi novato, ut dictum est, contractu? Quod recte dici potest, id est, hoc si quis dixerit, a recta via non aberrat. Ideo admittimus quoque id, quod a Pomponio dicitur. Nam et Pomponius ait, pro parte recedi a contractu posse, ita tamen ut aliud quid substituantur, veluti in re quoque, quod ad eandem rem attinet, recedi posse. Ut puta Titius agrum mille aureis emerat, et pretio nondum soluto, fortasse nec re accepta cum contractu male erat contentus et dicebat, se neque mille aureos solvere posse, nec tantum agrum colere posse: et placuit inter eos, ut dimidiam agri partem quingentis fortasse aureis emeret. Dicebat igitur Pomponius, et hic pro parte a contractu recedi, contractu et quoad rem et quoad pretium soluto, et novam quasi emtionem et venditionem dimidiae partis agri contractam videri. Etiam Iulianus talem speciem tractat. Maevius rem Titio vendidit: sed re nondum secuta Titius decessit, Primo et Secundo heredibus relictis. Primus, alter heredum, quum in Maevium incidere, male contentus erat emtione, placuitque

γ) Malin tradidit. φησιν.

ἐπὶ μόνῳ τῷ μέρει προῖμου τοῦ πακτεύσαντος κληρονόμου κατα-
λύσθαι τὸ συναλλάγμα, καὶ ὅσον ἦκεν εἰς τὸ συναλλάγμα
αὐτοῦ καὶ μόνον ἀσπίτατον εἶναι· ὁπότερ ἕαν τις χρεωστὸς
ἐπὶ δυοῖν τελευτήσῃ κληρονομοῖς, καὶ ὁ δανειστής ἐν τῶν κλη-
ρονομῶν ποιήσῃ πακτον, οὐκ ἀπαιτήσῃ τὸ χρεός· δύναται
γὰρ τὸν ἄλλον ἀπαιτεῖν, πρὸς κληρονομία πᾶστε δηλοῦσι. τὰ
εἰρημμένα Πομπωνίου τε καὶ Ιουλιανῶ καὶ Οὐλπιανὸς ἀποδέχ-
εται. σημειώσθαι οὖν, ὅτι ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν γενόμενον πακτον
αὐτῶ καὶ μόνῳ συμβάλλεται, οὐκ εἰς τοῖς συγκαληρονομοῖς
αὐτοῦ.

Κυρίλλου. Αἱ ἔξ ἰντερβάλλο τιχόμενα παραγραφὰ ἔνει-
σιν ταῖς βόνα φίδε ἀγοραῖς, ὡς ἡ δὲ νόδουμ σεκοῦτα ἕπανα-
χώρησις καὶ εἰς μέρος καὶ ἐπ' ἀνέστη καὶ ἐπὶ μειώσει, ἕαν
δόξη καταλύσθαι τὸ πρότερον συναλλάγμα καὶ ἕτερον συνί-
στῶσθαι. εἰ δὲ καὶ δυοῖν κληρονομοῖ ὡς τὸν ἀγοραστὸν, δύνα-
ται ὁ εἰς ἐπὶ τῷ ἰδίῳ μέρει δὲ νόδουμ σεκοῦτα ἕπαναχώρην,
ἐπειδὴ καὶ ἔξ ἕτερον συναλλαγμάτων δύναται πακτεῖν ἕαν-
τὸν μόνον ὠφελεῖν.

* Πῶς ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν οὐ δεόμεθα πάκτον ἰδιωτικοῦ,
ἀλλὰ ἔχει ὁ καθ' ἕνα συμφωνεῖν τὰ κατὰ
φύσιν καὶ ποιεῖν, κἄν τε θέλῃ, κἄν τε καὶ μὴ· ἐπὶ δὲ τῶν
παρὰ φύσιν δεόμεθα πάκτον ἰδιωτικοῦ, ζῆται κεφ. μγ'. καὶ τὸν
αὐτοῦ ἰδιῶκα ἀναγκάειν ὄντα καὶ

πράγματος μὴ τυχόντος] † Εἰ γὰρ καὶ τὸ σύμ-
φωνον μεταξὺ ἡμῶν γέρονε καὶ τὸ ὠνεϊκόν^{α)} ὑπερορεῦθη,
ὡς ἕαν μὴ τὸ πρᾶγμα τὸ πρᾶδὲν παρεδοθῆ, μήτε τὸ τίμημα
ἐδόθη, ἔξεται ἀναχώρην τοῦ συναλλάγματος καὶ οὕτως ἀνα-
τρέπειν αὐτό, ὡς εἰ μὴ τὴν ἀρχὴν ἐγένετο. [Sch. o. l. 754.]

ὡς ἐνότια συμβάλλεται] * Ὡςπερ ἐστὶν παρὰ φύσιν
πρὸς καὶ πρὸς ἀνέστην τοῦ συναλλάγματος
. μειώσει τοῦ συναλλάγματος· εἰ καὶ τὰ μετὰ
χρόνον σύμφωνα εἰδὲ συναλλάγματος καὶ
συμβάλλεται τῷ συναλλάττοντι, ὃν ὠφελεῖ τὸ σύμφωνον . . .
. βιβ. ιθ'. tit. α'. κεφ. ζ'. καὶ σθ'. θεμ. β'. καὶ
τοὺς ἐν αὐτῷ παλαιούς. οὐ δὲ γίνωσκε, ὅτι ὑπαναχώρησις
γίνεται, ἢ ὅταν τι ἔξ ἑκατέρου μέρους συμφωνηθῆ, οὐ μὴ
καταβληθῆ τὸ τίμημα καὶ παρεδοθῆ τὸ πρᾶγμα, ἢ ἕαν μὴπω
καταβληθέντος τιμήματος παρεδοθῆ τὸ πρᾶγμα. καὶ ζῆται
βιβ. ιθ'. tit. ια'. κεφ. κγ'. καὶ τὴν ἐκεῖ παραγραφὴν, καὶ
tit. ε'. κεφ. β'. καὶ τὸν Ἰακλιόν, καὶ κεφ. κδ'. τοῦ αὐτοῦ tit.
γίνεται ἢ νόδουμ σεκοῦτα ὑπαναχώρησις τοῦ πράγματος παρα-
δοθέντος καὶ πάλιν ἀντιπροφερόμενον, ὅπερ οὐ δύναται γίνε-
σθαι τοῦ τιμήματος φθίσαντος καταβληθῆναι, ὡς ἐν τῷ ιθ'.
βιβ. φησὶν. ἕαν δὲ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ συναλλάγματος καταλειφθεῖ-
σθαι τῆς περὶ τῆς δουπλᾶς ἐπιστιπουλάτου, οὐκ ἐμοὶ συγχωρη-
θείσης, ἀλλὰ παρασιωπηθείσης, βούλομαι ὁ ἀγοραστής ἐπερω-
τῶν ταύτην τὸν πρότην, οὐ ποῖω τι πρὸς ἀνέστην τοῦ συναλ-
λάγματος, καὶ κἄν σιωπηθῆ, σιωπηρῶς πάλιν ἐπακολουθεῖ, ὡς
βιβ. ιθ'. tit. α'. κεφ. ξξ'. εἰ μὴπω συγχωρηθῆ, τότε γὰρ ἕαν
ἀναγκάσῃ τὸν ἀγοραστὴν^{β)} καὶ ἐπερωτηθῆ ταύτην μετὰ χρό-
νον, ἐπειδὴ πρὸς ἀνέστην δοκεῖ τοῦ συναλλάγματος, ψιλὸν δοκεῖ
πακτον καὶ ἀρκεῖ εἰς παραγραφὴν^{γ)}.

ἐπὶ γὰρ πρᾶσεως] * δ) ἐν τῷ γ'.
θέματι. ἐκεῖ γὰρ ἐδιδοχθῆς, ὅτι σύγχρονα τυγχάνει τὰ σύμ-
φωνα καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐν τῇ συστάσει τῶν συναλλαγμάτων·
ἐπιπῶθα δὲ παραδοῦσθαί σοι, ὅτι ἐπὶ τῶν καλῇ πίστει συναλ-
λαγμάτων, ὅσον πρᾶσεως καὶ ἀγορασίας, κἄν ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ
τῇ συστάσει τοῦ συναλλάγματος οὐ συμφωνηθῆ τι ἐναντίον τῆς
τοῦ συναλλάγματος φύσεως, ἀπηρτίσθη τοῦτο κατὰ τὴν ἰδίαν
φύσιν. δύναται ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἀκεραίων ὄντων γίνεσθαι
σύμφωνον, ἀναλὸν τὴν πρᾶσιν ἢ καθ' ὁλοκλήρον ἢ ἐκ μέρους·
καὶ τὸ τοιοῦτον σύμφωνον λογίζεται σύγχρονον καὶ παραγρα-
φὴν ἐνοῦσαν χροῖζεται. καὶ ὅτι ἐνοῦσα λογίζεται, διλογ ἐκ τοῦ
ἀναλυσθῆναι τὸ συναλλάγμα ἢ καθόλου ἢ μερικῶς. οὐκ ἂν δὲ
ἀνελέτο, εἰ μὴ ἐνὸν ἐλογίζετο τὸ σύμφωνον.

τελείως] † Ὅσον μετὰ τὸ τὴν πρᾶσιν ὅλου τοῦ οἴκου
γενέσθαι δύνασθαι ἀναχώρην τοῦ ὅλου, καὶ εἰς μέρος τοῦ
οἴκου ποιεῖν τὴν πρᾶσιν. [Sch. p. l. 754.]

z) Videtur deesse ἄδικαν. a) Sic lego pro ἀνεκτόν, quod habet Fabr. b) Sic Cod. Coisl. Sed legendum τὸν πρότην.
c) Leg. παραγραφὴν. Cod. Coisl. περιγραφὴν. d) Initium huius scholii in Cod. Coisl. deletum est. Fortasse haec sup-
plenda: Αἱ ἐναντίον σοι δόξη τοῦτο τὸ εἰρημμένον ἐν τῷ γ'. θέματι.

inter eos, ut contractus infirmaretur. Contractus autem
tollit et pro parte renovari videtur: sed pro parte tan-
tum Primi, heredis paciscens contractus solvi, et quoad
illum Primum solum infirmus esse videtur; sicuti si de-
bitor quidam duobus heredibus relictis decesserit, et
creditor cum altero herede pactus fuerit, ne debitum
peteret: ab altero enim herede debitum petere potest,
pro hereditaria scilicet parte. Quae a Pomponio et Iu-
liano dicta sunt, etiam Ulpianus admittit. Nota igitur,
pactum cum uno ex heredibus initum ipsi soli prodesse,
nec vero coheredibus eius.

Cyrilli. Exceptiones, quae ex intervallo nascuntur,
bonae fidei actionibus insunt, ut si a contractu re non-
dum secuta et pro parte et vel augendi vel minuendi
contractus causa receditur, quum prior contractus solvi
et alius contrahi videatur. Sed et si duo heredes em-
toris sint, alter pro sua parte re nondum secuta rece-
dere potest, quia ex aliis quoque contractibus paciscendo
sibi soli prospicere possit.

Quomodo in iis, quae secundum naturam contractus
sunt, pacto speciali nobis opus non sit, sed quisque fac-
cultatem habeat, de iis, quae secundum naturam contra-
ctus sunt, paciscendi eaque faciendi, sive velit, sive
etiam nolit; in iis vero, quae extra naturam contractus
sunt, pacto speciali opus nobis sit, quare cap. 43. et
Indicem eius necessarium et

14) re nondum secuta] Licet enim contractus
inter nos inicus et instrumentum emtionis conscriptum
sit, tamen si res vendita tradita non sit, nec pretium
solutum, a contractu discedere et sic eum rescindere
licet, quasi ab initio contractum non esset.

15) quasi insint contractui]
. etsi pacta ex intervallo facta insunt
contractui et prosunt ei, qui contrahit, cui pactum
prodest lib. 19. tit. 1. cap. 6. et 78.
them. 2. et ad illud Antiquos. Tu vero scias, recedi a
contractu posse aut quum ab utraque parte aliquid con-
venerit, nec vero pretium solutum nec res tradita fuerit,
aut quum pretio nondum soluto res tradita fuerit. Et
quaere lib. 19. tit. 11. cap. 23. et ibi adnotationem, et
tit. 5. cap. 2. et Antiquum, et cap. 24. eiusdem tit. Re
nondum secuta receditur, re tradita et rursus redhibita,
quod pretio antea soluto fieri nequit, ut lib. 19. ait.
Si vero in initio contractus ommissa duplae stipulatione,
quae a me remissa non est, sed silentio praetermissa,
ego emtor duplam a venditore stipulari velim, nihil facio
ad augendum contractum: licet enim silentio duplae sti-
pulationis praetermissa sit, tamen tacite contractum sequi-
tur, ut lib. 19. tit. 1. cap. 66. nisi remissa fuerit: tunc
enim si venditorem congerim isque ex intervallo duplam
promiserit, quia ad augendum contractum id fieri vide-
tur, nudum pactum esse videtur et sufficit ad exceptionem.

16) in venditione enim] them. 3.
Ibi enim didicisti, pacta in continentem esse, quae et in
initio et in celebratione contractuum fiant: hic autem
tibi traditur, in bonae fidei contractibus, veluti in em-
tione et venditione, si in initio contractus nihil con-
venerit adversus naturam contractus, contractum per-
fectum esse secundum suam naturam. Rebus adhuc in-
tegris fieri pactum potest, quod dissolvit contractum vel
totum vel ex parte: et huiusmodi pactum pro in conti-
nenti facto habetur et exceptionem praebet, quae con-
tractui inest. Eam pro tali haberi, quae contractui insit,
certum est ex eo, quod contractus aut totus aut pro
parte dissolvitur: non autem solveretur, nisi pactum
tale haberetur, quod contractui inesset.

17) in totum] Ut puta post celebratam de tota
domo emtionem et venditionem, a tota domo recedere
et de parte eius venditionem celebrare possumus.

† Οἷον ἔτι ἀκεραίων μενόντων καὶ μὴτε παραδόσεως γενομένης, μὴτε τοῦ τμήματος δοθέντος, ἐὰν παντελῶς ἀπέπαυται τῆ ἀγορασίᾳ^{ε)}, οὐ δύναται ἀνανεοῦσθαι ἢ προτέρα δι' ἄλλον συμφώνων, ἀλλὰ δεῖ ὡς περὶ ἐξ ὁρχῆς συμφωνεῖν· ἐὰν δὲ ἐπὶ μέρει, τὸ συμφώνον καλῶς ἀνανεοῦται. [Sch. p. I. 754.]

καὶ μερικῶς] * Ἀλλ' ἢ μὲν εἰς τὸ πᾶν γενομένην ὑπαναχορηγίαι ὑπο ἰούρη ἀναίρηται τὸ συνάλλαγμα παραγοραφῆν· καὶ λοιπὸν δια μεταγενεστέρου συμφώνου ἢ μερικῆ ὑπαναχορηγίαι δύναται ἀθετεῖσθαι, ὡς κερ. κς. θεμ. δ. ὅλον.

πρὸς τὸν ἕνα] † Ἐπιώλησέ τις τιμὴν ἄκρον ἐκατὸν νομισμάτων· ἀλλὰ μηδενὸς ἔτι γενομένου ἐτελευτήσεν οὗτος ἐπὶ δυοὶ κληρονομοῖς. καὶ ὁ εἰς τῶν κληρονομῶν ἐλθὼν πρὸς ἐμὲ συνφωνήσεν, εἰς τὸ μέρος αὐτοῦ λύεσθαι τὸ συνάλλαγμα. τὸ συμφώνον πρὸς τοῦτον μόνον ἔρροται καὶ τὴν πρᾶσιν εἰς τὸ μέρος αὐτοῦ διαλύεται. [Sch. q. I. 754.]

Τὰ χωρὶς δόλου συμφωνούμενα^{†)} καὶ μὴ τοῖς νόμοις ἐναντιούμενα, ἢ εἰς περιγραφήν αὐτῶν γενομένα, ἔρροται.

χωρὶς δόλου συμφωνούμενα] Τοῦ Ἄνων. Ἀνάγνωθι βιβλ. η'. τι. α'. διγ. οβ'. καὶ τι. ε'. διγ. β'. γ'. καὶ βιβλ. ν'. τι. ις'. διγ. κγ'. κς'. ἐν οἷς τὸν λόγον γενικῶς ἐπίθεται καὶ οὐκ ἐπὶ μόνον τῶν βίου φίδε ἀγορῶν.

Ἐπιείθεον καὶ τὰ τοῦ πραιτωρός σοι παραθήσομαι ἡμίματα. λέγει γὰρ ὁ πραιτωρ· τὰ γινόμενα σύμφωνα, ὅπερ μὴτε κατὰ δόλον, μὴτε κωτῆρα λέγεις, τούτῃστιν, ὑπεναγία νόμον ἢ πλεβισκίτου ἢ δογματός ἢ δεκτέου ἢ ἐδικτου βασιλικού, μὴτε πρὸς περιγραφὴν τινος τῶν εἰρημένων γενήσεται, φυλάξω· τούτῃστιν, τὰ πάντα τότε φυλάττειν ὁ πραιτωρ ἐπαγγέλλεται, ὅταν μὴ κατὰ δόλον ἐγένετο, μὴτε ἰδικῶς ἐναντιῶνται καὶ διαμαρζονται νόμοις ἢ πλεβισκίτοις ἢ δογμασιν ἢ δεκτέτοις ἢ ἐδικτοῖς, μηδὲ πρὸς περιγραφὴν τινος τούτων ἐγένετο. καὶ τὰ πρὸς περιγραφὴν γὰρ νόμου ἢ διατάξεως ἢ τινος τῶν εἰρημένων γινόμενα σύμφωνα μισὲ δικαίως ὁ πραιτωρ, καὶ διὰ τοῦτο φυλάττειν οὐκ ἐπαγγέλλεται. ἀλλὰ τί μὲν τούτων ἐστὶν, τὸ πρῶτον ὁ λόγος διδάξει σε. τῶς δὲ μάθε' τῶν πάντων τὰ μὲν ἐστὶν ἐν ἡμέ, τὰ δὲ ἐν περσόνῳ. καὶ ἐν ἡμέ μὲν ἐστὶν πάντα, ὡς ἐνθά εἶπεν· οὐκ ἀπαιτῶ τὸ χρέος· ἐνταῦθα γὰρ αὐτῷ τῷ πράγματι ἀποτέταται· ἐν περσόνῳ δὲ ἐστὶν, ὅταν εἶπῃ· οὐκ ἀπαιτῶ σε, τὸν Τίτιον, τὸ χρέος· δοκεῖ γὰρ λέγειν, ὅτι σε μὲν οὐκ ἀπαιτῶ, τοὺς δὲ κληρονομοὺς σου ἀπαιτῶ. διαφορὰ γὰρ ἐν ἡμέ καὶ περσονάλιον πάκτου, ὅτι τὰ μὲν ἐν ἡμέ πάντα καὶ τῷ πρωτοτύπῳ συμβάλλεται καὶ τοῖς κληρονομοῖς αὐτοῦ. εἶτε δὲ ἐν ἡμέ, εἶτε περσονάλιον ἐστὶ τὸ πάκτον, οὐκ ἐκ τῶν ἡμίτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐνοίας τῶν πακτευσίων σκοπεῖται καὶ διακρίνεται. ἐστὶ γὰρ τινα τῶν πάντων, ὅπερ ἐκ μὲν τῶν ἡμίτων ἐστὶν ἐν ἡμέ, σκοπούμενης δὲ τῆς διαθέσεως περσονάλια εὐρίσκειται, καὶ τὸ ἐναντίον τὸ δοκοῦν ἐκ πρώτης ὄψεως καὶ ἐκ τῶν ἡμίτων αὐτῶν περσονάλιον εἶναι, τοῦτο ἐν ἡμέ εὐρίσκειται σκοπούμενης τῆς διαθέσεως· οἷον ἐπιείθε σοι πάκτον εἶπὼν, ὅτι οὐκ ἀπαιτῶ σε, ὦ Τίτιε, τὸ χρέος· εἰπὼν δὲ, οὐκ ἀπαιτῶ σε, ὦ Τίτιε, οὐ σκοποῦν ἔχων, μέχρι καὶ σου καὶ μόνου στεροχωροῦσαι τὴν χάριν, ἀλλὰ δεῖξαι βουλομενος καὶ σαφηνῶσαι τὸ πρόσωπον ἐκείνου, πρὸς ὃν τὸ πάκτον ἐγένετο. δοκεῖ γὰρ ἐνταῦθα τὸ πάκτον ἐκ μὲν τῶν ἡμίτων εἶναι περσονάλιον, ἐκ δὲ τῆς ἐνοίας ἐστὶν ἐν ἡμέ. ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον γὰρ, καθάπερ φησὶν ὁ Παίδιος, πρόσωπον ἐντίθεται τῷ πάκτῳ καὶ ἐκφρονεῖται, οὐκ ἵνα περσονάλιον γένηται πάκτον, ἀλλ' ἵνα δηλωθῇ, πρὸς ὃν τὸ πάκτον ἐγένετο. τί γὰρ ὅτι πολλῶν δεβιτόρων ὄντων εἶπεν ὁ δανειστής· οὐκ ἀπαιτῶ σε τὸ χρέος, ὦ Τίτιε, οὐ περσονάλιον αὐτῷ χάριν δίδους, ἀλλὰ βουλόμενος φανερώσαι, τίνι τὸ χρέος παραγορεῖ.

Κυρίλλου. Λέγει ὁ πραιτωρ· τὰ πάντα, τὰ μὴ κατὰ δόλον γενομένα, μὴτε κωτῆρα λέγεις, μὴτε ἐν φραυδῆμι λέγεις, φυλάξω. τῶν πάντων τὰ μὲν ἐν ἡμέ ἐστὶν, ὡς ὅταν γενικῶς πακτεῦσῃ, μὴ ἀπαιτῶν, τὰ δὲ περσονάλια, ὡς ὅταν πακτεῦσῃ, σὲ μόνον μὴ ἀπαιτῶν. ἔσθ' ὅτε δὲ πρόσωπον ἐκφρονεῖται, οὐκ ἵνα περσονάλιον γένηται πάκτον, ἀλλ' ἵνα σημάτῃ, τίνι ποιεῖ τὸ πάκτον.

Ut puta rebus adhuc integris, et traditione non facta, neque pretio soluto, si in totum ab emptione discesserimus, prior emptio per aliud pactum renovari non potest, sed quasi ab initio contrahere nos oportet: si vero pro parte discesserimus, pactum recte renovatur.

18) et pro parte] Sed quum a toto contractu receditur, ipso iure contractus tollitur exceptionem: ceterum per pactum posterius recessus pro parte factus infirmari potest, ut cap. 27. them. 4. totum.

19) cum altero] Vendiderat quis alicui fundum centum aureis: cum nihil amplius factum esset, venditor duobus heredibus relictis decessit: et alter heredum mecum pactus est, ut pro sua parte contractus solveretur. Pactum ratione huius solius valet et venditionem pro parte eius dissolvit.

Pacta, quae neque dolo malo²⁰⁾, neque adversus leges²¹⁾, neque in fraudem earum facta sunt²²⁾, valent. L. 7. § 7. D. II. 14.

20) neque dolo malo] Innom. Lege libr. 18. tit. 1. dig. 72. et tit. 5. dig. 2. 3. et lib. 50. tit. 17. dig. 23. 27. ubi generaliter loquitur, nec de solis bonae fidei actionibus.

Inde etiam Praetoris verba tibi apponam. Ait enim Praetor: Pacta conventa, quae neque dolo malo, neque contra leges, id est contra legem vel plebiscitum vel Senatusconsultum vel decretum vel edictum Principis, neque in fraudem alicuius eorum, quae dicta sunt, facta erunt, servabo: id est, Praetor pacta tunc se servaturum promittit, quum neque dolo malo facta sint, neque legibus vel plebiscitis vel Senatusconsultis vel decretis vel edictis adversentur vel repugnent, neque in fraudem alicuius eorum facta fuerint. Pacta enim in fraudem legis vel constitutionis vel alicuius eorum, quae dicta sunt, facta Praetor iure in odio habet, ideoque se servaturum non promittit. Quid autem hoc sit, oratio procedens te docebit. Interim cognosce, pactorum quaedam esse in rem, quaedam in personam. Et pactum quidem in rem est, veluti si dixerit quis: non peto debitum: hic enim rei ipsi renuntiatum est: in personam autem est, si dixerit: non peto a te, Titio, debitum: videtur enim dicere, se a Titio quidem non petere, ab heredibus autem eius petere. Inter pactum enim in rem et in personam hoc interest, quod pacta in rem et debitori principali et heredibus eius prosunt: utrum autem in rem, an in personam pactum sit, non ex verbis, sed ex sententia paciscentium consideratur et discernitur. Sunt enim pacta quaedam, quae si verba spectantur, in rem sunt, sententia autem paciscentium considerata personalia deprehenduntur, et vice versa pactum, quod primo ad aspectum et ex verbis personale esse videtur, sententia partium considerata in rem esse deprehenditur: ut puta tecum pactus sum, ne a te, Titie, debitum peterem: quum autem dixi, non peto a te, Titie, non id egi, ut tibi soli gratificarer, sed personam eius demonstrare et certam reddere volui, quocum pactum in rem sit. Hic enim pactum ex verbis quidem personale esse videtur, ex sententia autem paciscentium in rem est. Plerumque enim, ut Pedius ait, persona pacto inseritur eiusque mentio fit, non ut pactum in personam fiat, sed ut demonstraretur, quocum pactum in rem sit. Quid enim, si cum multi debitores essent, creditor dixerit: non petam a te, Titie, debitum: non personae eius gratificaturus, sed demonstrare volens, cui debitum remittat?

Cyrelli. Ait Praetor: Pacta, quae neque dolo malo facta erunt, neque contra leges, neque in fraudem legis, servabo. Pactorum quaedam in rem sunt, veluti si generaliter pactus sim, me non petere; quaedam in personam, veluti si pactus sim, me a te non petere. Interdum persona exprimitur, non ut personale pactum fiat, sed ut significatur, quocum pactum fiat.

e) Fabr. ἀγορᾶ. f) Fabr. et Syn. p. 139. σύμφωνα, Cod. Coisl. ut in textu. Basil. T. I.

νόμοις ἐναντιούμενα] Τοῦ ἄνομ. Ἐναντιοῦται ὁ τοῖς ὁμίμασιν μαχώμενος, περιγράφει δὲ ὁ τῆ ἔννοια ἐναντιούμενος.

* Τὰ κόντρα ε) ὁ πούπιλλος ἄνευ αὐθεντίας ἐπιτρόπου συμφωνήσῃ πρὸς τινα, μὴ ἀπαιτήσῃ αὐτὸν τὸ χρέος· εἰς περιγραφήν δὲ, ὅταν τις ἀπαιτήσῃ θέλων πλείονα τοῦ νομίμου τοκοῦ, συμφωνήσῃ πρὸς τὸν χρεώστην, ἕν δώσεις μοι τὸ κεφάλαιον ἄχρι τοῦ δέσῃ καιροῦ, ἵνα δῶς μοι ἀπὸ τοκοῦ πρῶστμον τόσον ἥσων τὸ μέλλον εἶναι τῶν νομίμων. φεύγων γὰρ οὗτος τὴν ἀπὸ τῶν νόμων ποιήσῃ εἰς τὸν παρόνομον τοκοῦ τίθησῃ ἀπὸ τοκοῦ πονήν, σπουδάσων περιγράψῃ τὸν νόμον, ὅσπερ ἀπορροαίξει ὁ νόμος, καθὺ φησὶν τὸ μ. κεφ. καὶ ξε. τοῦ γ. τι. τοῦ κγ. βιβ.

* Ὅταν τοῖς ὁμίμασιν ἐναντιοῦται ὁ συγγλητικὸς ὁ δι' ἑαυτοῦ δανείζων καὶ ἔπειτα ὑπὲρ τοῦ νομίμου τοκοῦ ἐπερωτῶν.

περιγραφὴν γινόμενα] * Ὅταν τῆ ἔννοια μάχηται καὶ ὅταν διὰ παρενθέτου προσώπου δανείζῃ

1. 7. §. 8. Τῶν συμφώνων τὰ μὲν εἰσι γενικά, τελείαν ἔχοντα
D. II. 14. συγχώρησιν· τὰ δὲ προσωπικά. κατὰ πρόληψιν δὲ γενικά εἰσι, κἄν ῥητὸν ἐντίθηται ἢ) προσώπων.

τελείαν ἔχοντα συγχώρησιν] † Τοῦτο τὸ σύμφωνον καὶ εἰς κληρονόμους μεταβαίνει. [Sch. r. I. 754.]

προσωπικά] † Ὅταν δύο ἢ τρεῖς εἰσι χρεώσται, καὶ εἴπω, οὐ μὴ σε ἀπαιτήσω τὸ χρέος. [Sch. s. I. 754.]

1. 7. §. 9. Κατὰ ἰ) δόλον τις ἢ) συμφωνεῖ, δσάκις ἐπὶ περι-
11. D. cod. γραφῇ ἰ) τινος ἄλλο τι πράττει καὶ ἄλλο τι προσποιεῖται. εἴτε δὲ ἢ) κατὰ τὴν ἀρχὴν, εἴτε μετὰ τὸ σύμφωνον γένηται ὁ δόλος, ἀρμόζει ἀντιπαράγραφῃ ἢ).

κατὰ δόλον τις συμφωνεῖ] Λέγει ὁ πρῶτος· μισθὸν τὰ πάκτα τὰ κατὰ δόλον γενόμενα. δόλος δὲ γίνεται πονηρὸς κατὰ καινονομίαν καὶ ἀπειτήν. καὶ ὡς φησὶ Παίδιος, κατὰ δόλον πονηρὸν γίνεται πάκτον, ἔνθα ἐπὶ περιγραφῇ τοῦ πακτεύοντος ὁ πρὸς αὐτὸν πακτεῦν ἔτερον μὲν κατασκευάζει, ἔτερον δὲ σχηματίζεται. οἷον, τίς ποτὲ χρεωστὸν τινι ἀπλήθυν καὶ ὑπέσπειρον αὐτῷ ἐλπίδας χρηστῆς καὶ μεγίστης δωρεῆς, καὶ δὴ καὶ ὑπέβαλε ταβέλλιον, δωρεαστικὸν ποιήσας συμβόλαιον, καὶ τοῦτω τῷ τρόπῳ τὸν οἰκτιρὸν ἔπεισε δανειστῆν, ποιήσας αὐτῷ πάκτον, ὅτι οὐκ ἀπαιτῶ τὸ χρέος· ἀλλὰ τοῦ πάκτου τυχὼν οὐχ ὑπέγραψε ἐν τῷ δωρεαστικῷ συμβολαίῳ καὶ ὑπογράψας οὐκ ἀπέλυσεν, ὥστε μὴ ἐροῦσθαι τὴν δωρεάν. οἶδας γὰρ, ὅτι ἐφ' ὧν συνεδόξεν, ἐγγράφως γενέσθαι δωρεάν ἢ ἄλλο συναλλαγμῶ, οὐκ ἔροται τὸ γινόμενον, εἰ μὴ ὁ χρεῖστης καθαρῶς γραφθεὶς ἀπολύσῃ· μὲστὸν τοῦτον τὸ πάκτον ὁ πρῶτος, ὡς κατὰ δόλον γινόμενον. βλέπε, πῶς εἶπον, ὅτι ὑπέσπειρον αὐτῷ ἐλπίδας δωρεῆς καὶ δωρεαστικὸν συμβόλαιον ὑπηγόρευσεν. οὐκ εἶπεν, ὅτι ὑπέσχετο αὐτῷ ἀγράφως δωρεῆσθαι τοδε τὸ πρῶγμα. εἰ γὰρ εἶπεν, ὅτι δωροῦμαι σοι ἐκ τῶν ἀγράφων διακοσίων χρυσῶν, ἢ ἐλλεν ἐροῦσθαι ἢ δωρεάν, καὶ τῷ ἐξ λέγε κοινδικτικῶν κατεχομένουσιν ἡμιγνάξω τραπετεύσας τὸ πρῶγμα. τοῦτο γὰρ ἔφραξ ἐν τῷ β. βιβ. τῶν ἰστικῶτων τι. δὲ δονατιονίβους. βλέπε πῶς ὁ πρῶτος γέρονε δόλω, μᾶλλον οὐκ εἶπεν, γέρονε φροῦδε. εἰ γὰρ τοῦτο ἐπηγάγεν, ἢ ἐλλέ τι ποιῆν ἄδικον ἢ περιττόν, καθάπου φησὶν Λαβεῶν· καὶ πῶς μὲν ἄδικον, μᾶτε, μικρὰ δὲ σοι προκαλονίσω τοῦ θέματος. οἱ Ρωμαῖοι φρωδὲμ καλονοῦν πᾶσαν ζημίαν, οὐ μόνον τὴν δόλω, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκονοσία γνώμῃ γενομένην. πολλακίς οὖν τις φιλοτιμίᾳ οἰκείᾳ ποιήσας τῷ χρεωστῇ πάκτον, ὅτι οὐκ ἀπαιτεῖ αὐτῷ τὸ χρέος, ἐν μεινωσίας νινεῖ εἶτα κατ' αὐτοῦ, καὶ ταῦτα μηδὲν αὐτοῦ καινονομήσαντος καὶ λοιπὸν αὐτοῦ λέγοντος, ἀλλ' εἰ μὴ πάκτον μοι γέρονε, ἐξέβαλε τὸ πάκτον ὁ αὐτῷ διὰ παραγραφῆς λέγων, ἀλλ' εἰ μὴ φραῦς ἐγένετο. φραῦς γὰρ ἐστίν, ὡς εἶπον, πᾶσα ζημία, τουτέστιν, καὶ μὴ κατὰ δόλον ἔτερον τινός, ἀλλ' ἐξ ἐκονοσίας γνώμης γεγενημένη. οὕτω μὲν οὖν, ὅτι ὁ πρῶτος ἄδικον ἢ ἐλλέ τι ποιῆν, δὴλον. εἰ γὰρ ὁ φέος τῆ ἀληθείᾳ δόλον ἐποίησεν, ἀρκεῖ τὸ τοῦ δόλου ῥῆμα, καὶ δίχα

21) adversus leges] Innom. Contra leges facit, qui verbis repugnat, in fraudem autem agit, qui sententiae legum adversatur.

Contra leges, veluti quum pupillus sine tutoris auctoritate cum aliquo pactus sit, se ab eo debitum non petiturum: in fraudem legis vero, quum quis usuras maiores legitimis petere volens cum debitore pactus sit: si sortem mihi usque ad illud tempus dederis, da mihi tantum poenam loco usurarum legitimarum futuram. Hic enim legitimam poenam usuris illegitimis statutam effugere volens loco usurarum poenam ponit, legem circumscribere studens: id quod lex abominatur, ut ait cap. 40. et 65. tit. 3. lib. 23.

Quum verbis repugnet Senator, qui per se mutuum pecuniam dat, et postea ultra legitimas usuras stipulatur.

22) in fraudem earum facta sunt] Si sententiae legis adversetur, et si per personam interpositam pecuniam mutuum dederit

Factorum quaedam sunt generalia, quae plenam debiti commissionem continent²³⁾, quaedam in personam²⁴⁾. Ex praesumptione autem pacta generalia sunt, etiamsi certa persona inseratur.

23) quae plenam debiti remissionem continent] Hoc pactum et ad heredes transit.

24) in personam] Si duo vel tres debitores sint et dixerim: non petam a te debitum.

Dolo malo quis paciscitur²⁵⁾, quoties circumscribendi alicuius causa²⁶⁾ aliud quid agit et aliud quid simulat. Sive autem ab initio, sive post pactum dolus commissus sit, replicatio competit.

25) Dolo malo quis paciscitur] Ait Praetor: in odio habeo pacta dolo malo facta. Dolus malus autem malignitate et fraude committitur. Et ut Pedius ait, dolo malo pactum fit, quum in fraudem paciscentis is, qui cum eo paciscitur aliud agit, aliud autem simulat: veluti debitor alicuius eum convenit eique spem utilis et maximae donationis fecit, et tabellionem subornavit, qui instrumentum donationis conficeret, et hoc modo creditori persuasit, ut pactum cum eo iniret, se debitum non petiturum: sed pacto impetrato instrumentum donationis non subscripsit nec subscriptione perfectit, ita ut donatio non valeret. Scis enim, ubi in scriptis donationem vel alium contractum fieri placuerit, id quod factum est, non esse ratum, nisi instrumentum munde conscriptum subscriptione perficiatur. In odio igitur hoc pactum Praetor habet, dolo malo quippe factum. Vide, quomodo dixerim: spem ei suggestit donationis et instrumentum donationis dictavit. Non dixit, se promittere ipsi, ut sine scripto habere rem ei donaret: nam si dixerit: ego tibi sine scriptis ducentos aureos dono: donatio valitura esset, et conditione ex lege obligatus rem tradere cogeretur. Hoc enim didicisti lib. 2. Institutionum titulo de donationibus. Nota, quomodo Praetor dixerit, neque dolo, nec vero dixerit, neque fraude. Hoc enim si adiecisset, iniustum quid vel supervacaneum fecisset, ut Labeo ait. Discas, quomodo iniustum quid fecisset; pauca vero ea de re tibi praemitam. Romani fraudem omne damnium appellant, non solum id, quod dolo malo, sed etiam id, quod sua quis voluntate sentit. Saepe quis liberalitate sua motus cum debitore paciscitur, se debitum ab eo non petiturum, et deinde ex poenitentia adversus eum agit, licet nihil deliquerit, et cum debitor dicit, nisi pactum mecum ininitum sit, actor pactum replicatione submovet, dicens, sed nisi fraus facta sit. Fraus enim, ut dixi, omne damnium est, id est, quod non dolo alterius, sed sua quis voluntate sentit. Sic igitur manifestum est, Praetorem iniquum quid fuisse facturum. Nam si reus revera

g) Supplendum λέγεις, ὅσον ὕταν. h) Syn. p. 139. ἐντίθηται. i) Legitur in Syn. p. 131. 139. k) τις in Syn. p. 139. deest. l) Syn. παραγραφῇ. p. 139. Leuncl. in marg. περιγραφῇ. m) δὲ deest in Syn. p. 139. n) Syn. p. 131. ἀρμόζει ἢ τοῦ δόλου ὡς ἐπίταν.